

El clima de repressió creat per la presència de la policia a les facultats des de l'estat d'excepció de 1969 i mantingut fins aleshores, es va convertir en obsessiu a principis del curs 1971-1972 quan, en començar les classes, els grisos ocupaven a totes les facultats corredors, halls, patis i fins i tot interior de les aules en alguns casos. Els estudiants, el professorat i fins i tot les juntes de les facultats de Dret, Econòmiques i Lletres expressaren immediatament la seva protesta i es negaren en molts casos a començar les activitats acadèmiques en aquelles condicions. La Junta d'Econòmiques, per exemple, reunida els dies 15 i 19 d'octubre amb presència d'estudiants, va donar a conèixer una nota que manifestava els seus acords:

"1. Elevar al Rectorado, para que lo transmita a la autoridad competente, su protesta por la presencia de la fuerza pública en el interior de la facultad desde el primer día lectivo, máxime cuando ni siquiera se ha producido incidente alguno.

"2. Manifestar su apoyo a las aspiraciones de los estudiantes en orden a practicar con regularidad y sin interferencias extraacadémicas los derechos de asociación, reunión y libre expresión.

"3. Declarar su propósito de proseguir el diálogo ya iniciado con representantes de los estudiantes (...) Ese diálogo no es posible sin el restablecimiento de la competencia exclusiva de las autoridades académicas para el mantenimiento de la normalidad en los centros universitarios."²⁰

Fins i tot el rector Caballero va haver de reconèixer la gravetat de la situació, i així declarà el 16 d'octubre:

"Es indudable que la presencia de la fuerza pública dentro de los centros universitarios está mal vista, hasta si me apura, está muy mal vista por los alumnos y por los profesores, y hasta quizá también por la propia fuerza pública. Pero es un mal menor. Sin su presencia está probado que surge rápidamente el desorden, contra el cual tanto

los estudiantes como los profesores y autoridades académicas nos vemos impotentes para luchar."²¹

A aquest greu conflicte s'afegia en el cas de la facultat de Dret el buit d'autoritat acadèmica creat per la manca de degà, càrrec que la junta de facultat proposava unànimement i amb gran insistència que fos ocupat pel catedràtic Jiménez de Parga, però que el ministeri es negava a ratificar demanant que fos elevada una terna de candidats, sens dubte per a designar-ne un que no seria el que el professorat numerari de la facultat --amb el suport d'amplis sectors dels altres estaments-- proposava. Aquesta crisi --que ja havia tingut un precedent molt semblant en el curs 1964-65, resolt aleshores amb el nomenament del degà Albaladejo-- s'allargà en aquesta ocasió durant uns quants cursos, contribuint a la paràlisi de la facultat i al protagonisme de la policia i els estudiants com a principals forces que hi actuaven.

També tenia un caràcter similar la situació de l'escola d'Arquitectura després de la dimissió del director Gil Nebot i l'accentuació dels conflictes acadèmics que l'havien provocat. La lluita contra els mètodes i continguts de les ensenyances d'Estructures del catedràtic Bordoy amb intents d'estructurar un ensenyament paral·lel gestionat pels estudiants, va motivar una nova clausura de l'escola amb intervenció policial que va desplaçar el conflicte cap a la salvació de la continuïtat de l'escola, amenaçada ara per un pla de reconversió elitista que canalitzés cap a Aparelladors un gran nombre d'estudiants.

Tota aquesta crisi institucional de la Universitat es va ^{ir}ecavallar, en aquell principi de curs 1971-72, amb el ressò de la vaga dels treballadors de la SEAT, un dels conflictes obrers amb més repercussió popular des de feia anys. L'assemblea convocada a l'interior de l'empresa pels càrrecs sindicals despatxats tres mesos abans, el 18 d'octubre, va acabar amb una violentíssima intervenció policial que motivà la mort del treballador Antoni Ruiz Villalba. Immediatament, i d'una manera paral·le-

la a com s'extenien les accions de protesta i solidaritat amb els obrers de SEAT a més d'un centenar d'empreses del cinturó industrial de Barcelona i a tots els nuclis urbans importants, els grups d'estudiants més polititzats de la Universitat realitzaven, amb les dificultats pròpies de la vigilància policial, una tasca informativa i de denúncia entre els seus companys, així com d'agitació per diverses barriades, amb nombroses pintades, distribució de fulls, apedregaments de les sucursals de SEAT, etc. Les accions culminaren en la jornada del 29 d'octubre convocada per les CCOO. Al matí, uns set-cents estudiants es manifestaren pel carrer Balmes, les Rambles i el Paral·lel, i per la tarda participaren massivament en la concentració obrera i popular convocada a la plaça Catalunya. Malgrat les dificultats per a convertir l'acció solidària en formes de mobilització massiva obertament organitzades, la lluita de SEAT posava de manifest que la represa del moviment estudiantil --ja clarament caracteritzada pel paper decisiu que hi va tenir el procés de Burgos l'any anterior-- es realitzava, sobre la base de les reivindicacions pròpies, en estreta solidaritat amb el moviment obrer i amb les lluites populars contra la dictadura, tot i que, com veurem, no acabés d'articular del tot formes estables de vinculació amb elles.

L'ofensiva dels estudiants per a elaborar plataformes reivindicatives i un programa propi que no fos únicament una resposta a les mesures governamentals, va venir estimulada per una carta tramesa per part del Ministeri d'Educació a tots els degans i directors de facultats i escoles, emplaçant-los a elaborar abans del 20 de desembre aquells projectes de plans d'estudi que, d'acord amb les directrius d'estructuració en dos cicles, criteris de selectivitat, etc., serien sotmesos a la consideració de les autoritats ministerials i finalment promulgats per aquestes. La reforma educativa anunciada amb la selectivitat es disposava ara a ser portada a terme a nivell global, en un intent de reestructuració de cap a peus de l'ensenyament universitari.

La urgència i l'abast ambiciós d'aquests plans, que evidentment volien ser realitzats sense la més mínima intervenció real dels estudiants malgrat tota la demagògia sobre la participació que havia estat posada en funcionament, va moure aquests a una àmplia discussió sobre les característiques acadèmiques, docents, ideològiques i professionals dels estudis que realitzaven, tant a nivell concret de la facultat específica, com en el pla general de la Llei d'Educació i la política educativa del govern. Aquesta àmplia discussió va anar acompanyada en alguns casos de conflictes i reivindicacions més específiques, per cursos, departaments, etc., que expressaven més concretament el tipus d'ensenyament que els estudiants rebutjaven i les línies d'alternativa que propugnaven com a pròpies (expulsió de Berini a Econòmiques amb classes alternatives, igualment amb Vázquez de Prada a Història, etc.). Així mateix, la presència constant de la policia a les facultats imbricava de seguida les discussions sobre els temes educatius amb el context polític dictatorial en què el ministeri de Villar Palasí volia portar a terme la seva reforma, donant al moviment una projecció política general que introduïa com a elements bàsics la lluita contra la repressió i les necessàries llibertats polítiques, de reunió, associació i expressió, tan flagrantment negades en la pràctica quotidiana de la vida estudiantil a les facultats i escoles.

Assemblea de districte i comités de curs

En tot aquest ampli procés, realitzat al llarg del mes de novembre de 1971, foren reestructurats de nou els comités i comissions de curs que ja havien aparegut en el curs anterior, a partir de les mobilitzacions contra el Consell de guerra de Burgos, com a forma d'enquadrament dels estudiants més actius de cada curs i grup. En aquesta reestructuració, els comités de curs actuaren amb major obertura i publicitat davant de les assemblees d'estudiants i del conjunt dels alumnes de cada curs, assumint molt més estretament els problemes acadèmics i professionals que

s'hi plantejaven i cercant formes d'augmentar el seu caràcter representatiu, tant per les reivindicacions elaborades com pels mecanismes d'actuació entre el conjunt dels estudiants. Tot i que en alguns casos es va procedir a una elecció, designació o ratificació explícita del comitè per part dels estudiants que deia representar, no sempre es féu viable el mecanisme d'elecció directa que, especialment per part del PSUC, s'havia proposat. Sens dubte, les dificultats de la repressió --que obligaven en alguns casos a actuar amb grans precaucions, negant-se els estudiants més coneguts d'un curs a que el seu nom fos usat públicament, fins i tot dirigint-se als seus companys des d'una semi-clandestinitat física-- dificultaven enormement la realització d'aquesta forma electoral de representació, però aquestes dificultats deixaren en un segon pla i ajornaren la discussió sobre els criteris d'estructuració d'una organització democràtica dels estudiants que més tard reapareixeria amb un caràcter polèmic i contribuïrien a l'estancament en relació als passos positius fets en aquests mesos a què ens estem referint.

En aquest procés de discussió de masses, d'elaboració d'un programa propi del moviment estudiantil de Barcelona, recolzat així mateix en plataformes reivindicatives sectorials i de base, i d'estructuració del comitès de curs com a organitzacions amb vocació de representar tots els estudiants, --procés que culminà en l'assemblea de districte del 10 de desembre de 1971-- fou especialment important la unitat d'acció i de criteris dels tres grups més importants que actuaven aleshores entre els estudiants: PSUC, EML, OC-BR, amb una notable marginació dels altres.

El mateix dia 10, per exemple, el PCE(i) va convocar pel seu compte una altra assemblea de districte alternativa a la facultat de Medicina de Sant Pau on s'hi reuniren unes escasses tres dotzenes d'estudiants que escoltaren un parell d'intervencions de crítica al moviment estudiantil que s'estava desenvolupant al marge i malgrat ells.

L'assemblea de districte convocada per la nou nada Coordinadora de comissions i comitès de curs, se celebrà al pati de l'Institut Químic

de Sarrià, únic local que permetia un acte d'aquest tipus sense la immediata intervenció policial, a les dotze del migdia del citat dia 10. Des de totes les facultats i escoles els estudiants s'hi dirigiren en grups que unien la cohesió i mútua defensa entre ells amb les precaucions envers la vigilància policial. Solament els membres de la coordinadora coneixien anticipadament el lloc de l'assemblea i hi dirigiren els seus companys a peu, deixant pintat pel camí l'itinerari que havien de seguir els grups més endarrerits amb fletxes i inscripcions "Todos unidos", sense que la policia aconseguís descobrir-ho a temps.

Més de tres mil estudiants es concentraren en aquestes condicions al pati de l'IQS, sota la presidència dels membres de la Coordinadora, entre els quals destacaven Carles Subirana, Manuel Ludevid, Carles Martí, Pau Rodríguez, Ramon Mas, Joan Josep Egozcue, Elena Posa. A través d'un megàfon, Carles Subirana llegí, com a síntesi de les discussions i aportacions realitzades les setmanes anteriors a tot el districte, el Manifest dels estudiants de les Universitats de Barcelona. Deia així:

"El inicio del curso se ha caracterizado por el intento de aplicación de la Ley de Educación y la sistemática intervención de la policía en la mayoría de Facultades y Escuelas.

"La Ley de Educación es un claro intento de adecuar la enseñanza, la Universidad, a las necesidades del capitalismo español. Responde a unos intereses clasistas y antipopulares frente a los cuales los estudiantes nos hemos alzado. La respuesta que nos han dado ha sido la brutalidad de la policía, la prohibición de Asambleas y las detenciones.

"¿COMO SE CONCRETA ESTA POLITICA EDUCATIVO-REPRESIVA?"

"En primer lugar, y como punto clave, la selectividad: Antes de entrar en la Universidad, en primer curso y en el paso del primero al segundo ciclo. La selectividad no responde, como dicen, a criterios técnicos; es una medida clasista que tiene como finalidad regular y frenar la salida de licenciados en función, no de las necesidades del país y del pueblo, sino de las de la minoría dominante. Por tanto la

lucha contra la selectividad, hoy y aquí, representa oponerse a la misma dinámica del desarrollo capitalista.

"Y a la selectividad se le juntan los planes de estudio científicos e irracionales, las asignaturas obligatorias, los catedráticos ineptos y autoritarios. Con ello pretenden ejercer un control ideológico sobre nosotros; que seamos reproductores fieles de su ideología y sirvamos a sus intereses.

"Pero a ello los estudiantes nos oponemos. Por esto, a esas medidas va ligada indisolublemente la ocupación policíaca de las Facultades y la falta de libertades.

"El régimen necesita de las autoridades académicas para aplicar la Ley General de Educación y, en la medida que el Movimiento Estudiantil neutraliza sus funciones, aparece la policía como única garantía para mantener su orden y la aplicación de su ley.

"Todas estas medidas no se producen en un contexto aislado. La Ley de Educación se sitúa al lado de la Ley Sindical, de la de Orden Público, del aumento de la represión; son todo aspectos de la dictadura franquista, son los instrumentos mediante los cuales se pretende mantener el dominio del gran capital y la sumisión al imperialismo. Son, también, los mecanismos mediante los cuales quieren imponer la monarquía juancarlista.

"Pero en el último año, a partir del Consejo de Guerra de Burgos, la lucha obrera y popular se ha incrementado. Las luchas obreras que han culminado con la huelga de los mineros asturianos, de la SEAT, de la Roca... son el índice más claro de la firme voluntad popular de acabar con la dictadura.

"Y la Universidad también ha luchado. Primero fue la solidaridad con SEAT, conscientes de que su lucha nos interesaba, pues era contra el enemigo común. Constantemente contra la policía y, ultimamente, con esta gran ofensiva que se desarrolla en todas las Facultades y Escuelas contra la Ley de Educación y sus aplicaciones.

"A través de nuestras Asambleas, impuestas en muchos casos frente a la policía, hemos discutido esta problemática y hemos fijado los objetivos de lucha. La unidad, la organización y la masividad que en este proceso ha habido son nuestras mejores armas, serán las que darán continuidad y fuerza a nuestra lucha. En este sentido es importante resaltar el papel jugado por los Comités de Curso impulsando y coordinando la lucha a todos los niveles.

"Y hoy, a través de la unificación de estos objetivos surgidos y aprobados en las Asambleas, a través de la coordinación entre las distintas Facultades y Escuelas hemos llegado a la celebración de una Asamblea de Distrito. Asamblea que constituye la culminación de un proceso de discusión y lucha, y que ha de representar el lanzamiento de un movimiento unificado a nivel de distrito. Asamblea que constituye, en definitiva, la plasmación de la voluntad de los estudiantes de Barcelona de luchar contra la dictadura y su política clasista y anti-popular.

"Hoy la lucha del distrito pasa por los siguientes puntos que han de constituir el programa del Movimiento Estudiantil en Barcelona:

- " - NO A LA LEY GENERAL DE EDUCACIONES
- " - CONTRA LA SELECTIVIDAD
- " - CONTRA LA REPRESION
- " - FUERA LA POLICIA DE LA UNIVERSIDAD
- " - POR LA REAPERTURA DE MEDICINA Y ARQUITECTURA. CONTRA EL CIERRE DE FACULTADES Y ESCUELAS
- " - CONTRA LOS CATEDROS INEPTOS, LAS AUTORIDADES ACADEMICAS Y EL CONTROL IDEOLOGICO
- " - POR LA AMPLIACION, CONSOLIDACION Y COORDINACION A TODOS LOS NIVELES DE LOS COMITES DE CURSO
- " - LIBERTAD PARA LOS PRESOS POLITICOS
- " - UNION CON EL MOVIMIENTO OBRERO Y POPULAR
- " - POR LAS LIBERTADES POLITICAS

"Desde aquí llamamos a los estudiantes de las otras Universidades a que se unan a esta lucha. A que nos coordinemos y lancemos una ofensiva a nivel del estado español para impedir que se aplique la Ley General de Educación.

"Es decir, los estudiantes lucharemos al lado del Movimiento Obrero, en el seno de un amplio Movimiento Popular, contra el régimen que redactó la Ley de Educación, que mantiene a la policía en las Facultades y niega las más elementales libertades políticas."

Després d'aquesta lectura, i un cop aprovat el manifest per aclamació, en Manuel Ludevid va fer una vibrant intervenció glossant alguns aspectes del moviment que allà es rellançava i l'acte fou clausurat perquè els estudiants poguessin realitzar al centre de la ciutat una manifestació de propaganda i difusió de llurs objectius. En sortir de l'IQS, tres membres de la Brigada Social intentaren impedir la dispersió dels reunits per tal de fer temps fins a l'arribada dels jeeps que s'hi dirigien després d'assabentar-se de la celebració de l'assemblea. Un dels socials tregué la pistola i disparà contra un grup d'estudiants, sense tocar-ne cap.

Pocs minuts més tard, al carrer Pelai anaven arribant uns mil cinc-cents dels estudiants que havien participat en l'assemblea. Novament s'hagueren d'enfrontar a un policia que volia dispersar-los ell tot sol, i la manifestació, amb banderes, i pancartes i deixant al darrera un rastre d'octavilles i pintades recorregué les Rambles avall.

Tots contra la Llei d'Educació

La crida a la coordinació amb els estudiants de les altres Universitats realitzada a l'assemblea de districte de Barcelona aviat tingué una primera concreció en la solidaritat entorn dels estudiants de Medicina de Madrid.

En aquesta facultat s'havia plantejat, com a totes les facultats es-

panyoles, la qüestió de l'elaboració d'un nou pla d'estudis inspirat pel Ministeri. Els enormes dèficits de l'ensenyament universitari de la Medicina, l'elaboració del nou pla d'estudis en el màxim secret i amb la voluntat per part de les autoritats acadèmiques que hi participaven d'introduir-hi fortes barreres selectives, i la capacitat dels estudiants de la facultat de formular una sèrie de reivindicacions alternatives en el sentit d'augmentar les classes pràctiques i les instal·lacions de tota mena i d'oposar-se a la selectivitat, tot obrint la discussió sobre les necessitats sanitàries del país, que eren molt lluny d'esser cobertes amb el nombre de metges existents, aguditzaren especialment el conflicte. El 13 de gener, els quatre mil estudiants de la facultat foren sancionats amb pèrdua de matrícula i suspensió de les classes a la facultat. Aquest fet generalitzà la solidaritat, tant entre els metges i treballadors de la sanitat (amb la tancada d'uns quants centenars al Clínic de Madrid), com entre els estudiants de la resta del districte que es declararen en vaga quatre dies més tard. La intervenció de la policia, utilitzant els cavalls i les armes de foc i practicant enèrgiques càrregues i massives detencions acabà de convertir la lluita de Medicina de Madrid en un punt de referència de totes les Universitats.

A Barcelona hi hagueren algunes interrupcions de classes i desallotjaments de facultat, en solidaritat amb Madrid i en protesta per la presència de la policia a les facultats, a Dret, Lletres, Ciències i Econòmiques, amb alguns enfrontaments amb la policia i tot. El 20 de gener, cent-vint estudiants i cinc professors de Medicina de la Universitat Autònoma (Sant Pau), ja plenament incorporada al moviment estudiantil que fins aleshores s'havia desenvolupat preferentment a la Universitat Central i la Politècnica, es reclogueren a la facultat en solidaritat amb les reivindicacions dels col·legues madrilenys. Noves assemblees i tribunes lliures sobre aquests temes i sobre la Llei d'Educació es realitzaren a diverses facultats (amb interpelació del rector Caballero a la seva facultat de Ciències), fins que les autoritats acadèmiques de-

cidiren començar a tancar les facultats. El dia 1 de febrer suspengueren les classes a Ciències i Lletres, mentre a Econòmiques quedaven de fet també interrompudes amb el pretext dels examens de febrer. El dia 5 es féu el mateix a Farmàcia, el 7 a Dret i el 8 a l'escola de Mercantils.

Però ja per aquestes dates el moviment de solidaritat amb els estudiants madrilenys i l'auge de la lluita estudiantil a diverses Universitats de l'Estat havia donat com a fruit la celebració de la 1ª Reunió General d'Universitats (R.G.U.), a Madrid i amb assistència d'estudiants de tots els districtes universitaris. El ministre Villar Palasí havia anunciat que el 14 de febrer es dirigiria a les Corts per a fer un balanç de l'aplicació de la Llei d'Educació que tan amplis debats estava provocant en molt diversos sectors de la societat espanyola, un any i mig després de la seva promulgació. La RGU, a la qual hi assistiren representants de la Coordinadora de Comitès de curs de Barcelona, se celebrà en un pis per llogar on s'hi ficaren uns quaranta estudiants sense que ho sabés el porter que vigilava la finca. En tan precàries condicions, es decidí convocar per al mateix dia 14, en obert desafiament a la política ministerial, una vaga general d'Universitats que expressés el rebuig dels estudiants de totes les Universitats a la política classista i repressiva del ministre Villar.

La decisió trobà immediatament una extraordinària acollida en tots els sectors, no tant per la representativitat de qui la feia (es tractava d'una reunió clandestina que no va donar a conèixer amb gaire claredat la seva composició ni el dia i lloc de celebració) com perquè reflectia molt oportunament un estat d'opinió que s'anava extenent a favor de la importància de les qüestions educatives i la voluntat popular d'accés a l'ensenyament les portes del qual eren cada cop més tancades. A Barcelona, la proposta de vaga general universitària de seguida es convertí en la convocatòria d'una jornada de lluita a tot l'ensenyament, amb possibilitats de convertir-la en vaga general de l'ensenyament

si es veia factible. Els grups més actius de mestres, professors, estudiants de batxillerat, associacions de pares d'alumnes, i fins i tot de les escoles privades veieren en aquesta diada l'oportunitat de fer valer els seus interessos dins d'una acció popular més àmplia, i de seguida feren seva la convocatòria. Per al moviment universitari de Barcelona, l'extensió de la vaga als altres sectors de l'ensenyament significava, a més a més, la possibilitat de frustrar l'aïllament en què volien tancar-lo les autoritats acadèmiques amb les clausures de facultat, i cap a ella dedicà els seus principals esforços. Durant quinze dies, els Instituts, les escoles, els barris, mercats, metros, etc. veieren com grups d'estudiants universitaris esdevenien un cop més agents d'extensió d'una lluita que interessava diversos sectors, en aquest cas desvetllant a més la sensibilitat popular pels greus problemes de l'ensenyament a tots els nivells de l'estructura educativa.

Clarament acorralat, el ministre Villar Palasí, en el seu informe a les Corts el dia fixat va fer un pobre balanç de la política educativa que havia intentat portar a terme. A part d'algunes realitzacions materials, ben escasses en relació als dèficits generals de l'ensenyament, el ministre havia de reconèixer, per exemple, que hi havia un milió i mig de nens en edat de rebre un ensenyament obligatori i gratuït que estaven malament o gens escolaritzats. Intentant defensar-se amb l'atac, Villar abandonà el llenguatge oberturista i dialogant que havia intentat posar en marxa en els seus primers mesos de ministre i recuperà les millors tradicions de l'oratória franquista. Digué, entre altres coses:

"De la situación crítica por la que indudablemente atraviesa la Universidad como institución, en nuestro país como en el resto del mundo, tienen la culpa muchos factores: unos incontestablemente de carácter político, pero también y no en pequeña medida, la apatía e incluso la cobardía de algunos. Preferiría poder callarlo, pero es indudable que una gran masa de estudiantes, pasando por parte del profesorado hasta los padres de familia y en general la sociedad

afectada por esta situación crítica, prefiere demasiadas veces adoptar una actitud pasiva."

En plena vena feixista afegí:

"En las acciones concretas, la subversión está claramente dirigida por quienes no se resignan al rotundo triunfo español de hace treinta años."²²

Ja abans havia intentat carregar les culpes als periodistes: "Es una subversión que consciente o inconscientemente Vds. alientan. Si Vds. no publicaran nada, la subversión acabaría en diez días"²³. La trista miopia que creia poder resoldre els problemes a base d'amagar el cap sota l'ala va merèixer fins i tot una resposta editorial de La Vanguardia recordant la conflictivitat universitària d'abans de la Llei de Premsa i justificant en gran part les protestes contra la política ministerial.

Però la passivitat a la qual es referia el ministre només existia en relació al suport a la Llei d'Educació i la seva política, perquè el 14 de febrer de 1972 els sectors de l'ensenyament registraren uns nivells d'activitat desconeguts fins aleshores.

Les classes que encara eren previstes en alguns centres universitaris i els examens que s'hi celebraven foren suspesos per acord dels mateixos estudiants, en molts casos recolzats també per la voluntat dels professors. La vaga universitària s'extengué a Madrid, (la Universitat Central tancada, les altres dues i vint Instituts en vaga), Valladolid, Salamanca, Saragossa, Bilbao, Granada, La Laguna, així com a Palma de Mallorca, València, i els centres universitaris depenents de les tres Universitats de Barcelona en diverses poblacions.

Però a Catalunya el moviment assolí unes dimensions amplíssimes. Les vagues i combatives accions dels estudiants de batxillerat i COU significaven tot un despertar d'un moviment propi. La participació en la diada dels estudiants de l'escola de Magisteri i l'assemblea de sis-cents mestres reunida el mateix dia era un primer senyal del desvetllament

dels ensenyants. Les accions en escoles privades, les preses de posició d'associacions de pares d'alumnes, i fins i tot el suport actiu a la vaga prestat per empresaris de l'ensenyament privat, inclosos gran nombre de col·legis religiosos de monges i capellans (que evididentment no compartien la intenció del moviment en els seus orígens, però posaven de manifest el buit polític de la reforma ministerial i es veien enpenyuts a adoptar posicions verbalment democràtiques), eren un clar indicatiu que el moviment ja havia superat els límits dels sectors d'avantguarda més polititzats i es convertia en un autèntic estremiment social sobre la qüestió. No solament Barcelona, sinó totes les ciutats del seu cinturó industrial, i punts tan dispersos com Tarragona, Lleida i la Seu d'Urgell eren sacsejats per l'onada de mobilització. La combativitat estudiantil s'expressà en una manifestació de tres-mil persones pel carrer Major de Gràcia el mateix dia 14 pel matí, i altres sectors populars --amb la important contribució de la convocatòria de Comissions Obreres afegint-se a la jornada-- tingueren oportunitat de mostrar activament la seva postura en la concentració que es realitzà a les vuit del vespre a la plaça Catalunya.

Un ampli moviment de l'ensenyament

L'èxit de la jornada serví per a arrencar diversos moviments de masses en els diferents sectors de l'ensenyament.

El professorat no-numerari de Barcelona ja havia realitzat una primera Assemblea amb tres-cents participants el 27 de gener, en la qual es posaren les bases del moviment que s'havia d'extendre els anys següents. D'una banda, s'hi formulaven una sèrie de reivindicacions professionals: Un règim no arbitrari de selecció, contractació i promoció del professorat, àmplies garanties d'estabilitat en la feina, un nivell de retribució que permeti la total dedicació a la vida universitària, assistència sanitària dintre de la Seguretat Social, l'adequació del nombre de pro-

fessors a les necessitats plantejades per l'increment del nombre d'estudiants, la participació real en tots els òrgans decisoris de la vida universitària, i garanties per al lliure exercici de les activitats docents. D'altra banda, el moviment de PNN feia d'entrada un front comú amb el des¹ estudiants assumint reivindicacions com la retirada de la policia, l'aixecament de sancions, la solidaritat amb Medicina. l'obertura d'Arquitectura, l'eliminació de la selectivitat i les llibertats d'expressió, associació i reunió.

Una nova assemblea reunida el 3 de maig reafirmà aquestes peticions i exigí en concret la publicació immediata de les llistes de professors per al curs 1972-1973 com a mesura concreta d'estabilitat en la feina. En suport d'aquestes reivindicacions es realitza la primera vaga de PNN els dies 9 i 10 de maig. Els tres dies següents (11, 12 i 13) es reunien a Granada setanta-set PNN representants dels seus companys de deu districtes en la primera Assemblea estatal de professors no-numeraris, els quals insistiren en la renovació immediata dels contractes i nomenaments i convocaren una jornada pel 25 de maig. Eren les primeres passes d'un moviment que poc després concentraria la sortida de les pèssimes condicions del professorat universitari en la perspectiva del contracte laboral i realitzaria llargues i conflictives vagues acadèmiques i polítiques.

Paral·lelament, els estudiants de batxillerat havien anat estructurant el seu moviment entorn de comités de centre i en lluites concretes com la que es va desenvolupar, amb èxit, per la readmissió de nou estudiants expulsats de l'Institut Milà i Fontanals. La participació en la jornada del 14 de febrer donà un caràcter de masses al moviment i tres mesos més tard, el 19 de maig, se celebrava la 1ª Assemblea general de batxillers de Barcelona, Baix Llobregat i Maresme. En ella s'hi concretà la plataforma reivindicativa del moviment: Contra tota mesura selectiva, no al numerus clausus, boicot a les proves d'accés a la Universitat, llibertat d'escol·lar facultat, contra les revàlides, títol de batxiller en acabar sisè

curs, no a la supressió de filials i nocturns, més centres estatals, contra l'augment de matrícules, per un ensenyament gratuït, adequació del nombre de professors al d'alumnes, per un ensenyament racional i científic, per un ensenyament objectiu, així com la presa de posició en contra de la Llei d'Educació, la repressió de la dictadura franquista i a favor de les llibertats polítiques. L'assemblea obrí també una nova etapa en el moviment dels estudiants de batxillerat creant les condicions per a esdevenir un moviment de masses amb bases pròpies als diversos centres d'estudi.

El moviment de mestres i ensenyants s'estructurà així mateix entorn de les Comissions de mestres organitzades amb docents d'escoles situades en una mateixa zona o barri i, en col.laboració en molt casos amb els pares d'alumnes, impulsà també diverses mobilitzacions professionals i de reivindicació educativa general, com veurem més endavant.

Mentrestant, el moviment estudiantil universitari, amb el balanç exitós que pogué fer la 2ª RGU després de la jornada del 14 de febrer, intentava apurar les possibilitats de mobilització obertes, convocant una nova jornada, aquest cop amb més gran protagonisme del moviment obrer i d'altres sectors populars, per al 8 de març. Si bé entre els estudiants la vaga i les manifestacions convocades assoliren de nou un alt nivell de participació, la repetició de la convocatòria a dia fix des d'organismes de coordinació més o menys superestructural del moviment no tingué ja tota l'amplària que l'encert en l'oportunitat d'un moviment en auge havia aconseguit la vegada anterior, la qual cosa constituïa de fet un principi de crisi de creixement d'un moviment que per les seves mateixes condicions de massivitat exigia noves formes d'organització i coordinació.

En tot cas, els incidents que tingueren lloc aquell dia a la Universitat inclogueren una violenta intervenció policial contra estudiants i professors de la Universitat Central (ara ja represes les classes), la qual cosa decidí alguns sectors del professorat i les autoritats acadè-

miques a exigir la retirada de la policia de les facultats a un ministre cada dia més desprestigiad, a la defensiva i del qual fins i tot es rumorejava que havia presentat la dimissió. El 19 de març el rector Caballero feia saber que les autoritats ministerials havien acceptat un acord en quatre punts: Retirada de la força pública dels edificis universitaris; compromís consegüent dels degans d'exercir ells mateixos l'autoritat amb totes les atribucions; fixació d'horaris setmanals que reguessin les reunions i assemblees, els actes culturals i d'altra mena d'estudiants i professors; i inici de renovació de les autoritats acadèmiques d'acord amb els estatuts provisionals de cada Universitat (que volien incloure en la majoria dels casos una certa democratització de la designació dels càrrecs). Era sens dubte una victòria de la lluita dels estudiants començada tres anys abans, des del primer dia que la policia, ignorant els "furs universitaris" no escrits però que una llarga tradició volia fer respectar, s'havia instal·lat a les facultats.

El relatiu estancament en la creació d'una veritable organització de masses dels estudiants creat a partir de la jornada del 14 de febrer, fou reflectit en la 3ª RGU celebrada el 21 i el 22 d'abril.

"La dispersió organitzativa del moviment estudiantil -- deia el comunicat de la reunió-- és un dels seus majors llasts. Però el reconeixement d'aquesta realitat no ens pot impedir treballar decididament per la construcció de l'organització unitària, democràtica i de masses del moviment."

Noves diades de mobilització tingueren lloc el 24 d'abril amb motiu de violentes entrades de la policia per a dissoldre assemblees que se celebraven a les facultats de Lletres i Econòmiques. Càrregues contra els reunits, vidres trencats, trets a l'interior de les facultats, precediren enfrontaments al carrer, apedregaments d'un O91 i aturs de protesta d'estudiants i professors.

Quatre dies més tard, uns quants centenars d'estudiants participaven en una manifestació prèvia a l'1 de maig al passeig de Gràcia.

I la darrera diada tenia lloc el 19 de maig, en contra de la selectivitat, amb el suport de Comissions Obreres, Comissions de Barri, Comissions de mestres, Comitès de curs i un especial protagonisme --com hem vist-- del moviment de batxillers.

Amb un caràcter diferent havia tingut lloc una setmana antiimperialista durant la segona quinzena d'abril, especialment inspirada pel PSUC i la LCR. El dia 19, set-cents estudiants es reuniren a la facultat de Medicina de Sant Pau en un acte de solidaritat amb el poble del Viet-Nam.

La bandera vietnamita que penjava a la façana n'era una manifestació externa. Malgrat que la policia va desallotjar la sala trenta minuts després de començat l'acte, es formà una combativa manifestació pels carrers Pare Claret, Lepanto, Còrsega i Marina fins el passeig de Sant Joan. Fou cremada una bandera USA, i enarborant banderes vietnamites i pancartes, els manifestants cridaren contra Nixon, interromperen el tràfic i s'enfrontaren a un jeep de la policia.

Dos dies després tenien lloc altres actes, a Ciències sobre la penetració imperialista en el camp de la investigació científica a Espanya, i a Lletres de nou sobre la guerra del Viet-Nam, igualment amb cremada de bandera USA i intervenció policial que fou rebuda a cops de pedra i d'ampolles. Es realitzà una nova manifestació davant de la Ford de Traversera de Gràcia.

El curs 1971-1972 representà el nivell més alt assolit pel procés de reconstrucció d'un moviment estudiantil de masses després de la crisi i radicalització de 1968-1970. Com hem vist, les mobilitzacions contra el Consell de Guerra de Burgos, així com la solidaritat amb algunes lluites obreres, havien atret la mobilització estudiantil de masses cap a objectius i lluites plenament integrades dins del moviment obrer i popular, alhora que havien permès de crear els primers nuclis organitzatius amb vocació d'enquadrament d'una manera oberta i unitària els sectors més actius del moviment. La pugna constant contra la presència de la policia

a la Universitat, i sobretot l'oposició activa a les mesures d'aplicació de la Llei d'Educació havien acabat de configurar el moviment estudiantil amb característiques específiques, extenent i coordinant els comitès de curs, dotant-se d'un programa general i desfermant moviments de masses entre altres sectors igualment oposats a la política educativa ministerial en un ampli moviment popular entorn de l'ensenyament.

Però aquest punt alt anà seguit d'una ràpida devallada. La mateixa mobilització de masses, que convertia la crisi de l'ensenyament en una crisi política d'abast estatal, originà (amb un cert paral·lelisme amb la situació de 1966-67) la reculada de la política governamental en aquest terreny, incapaç com era d'assumir en el marc d'una estructura política dictatorial la mera existència de moviments massius, organitzats i amb objectius clars en aquells sectors als quals nominalment s'havia cridat a "participar". Aquesta involució política d'intencions (en fets no hi havia hagut pràcticament evolució) aguditzà la crisi de l'aparell educatiu espanyol i en concret de la institució universitària, donant lloc a l'accentuació de la degradació acadèmica, docent, i funcional de l'ensenyament superior fins a nivells mai vistos. Les dificultats per part del moviment estudiantil de conquerir avenços concrets en aquesta situació, i la seva incapacitat per a dotar-se de formes d'organització de masses realment representatives que superessin les estretors forçades del primers nuclis de comitès de curs, provocaren també un retrocés en aquest terreny. El desfermant dels moviments de PNN, PND, etc. eren sens dubte un reflex de la crisi de la Universitat en tots els aspectes, si bé plantejaven la possibilitat d'abordar-ne --ja en una altra situació política-- la seva transformació en profunditat amb una correlació de forces més favorable a la que podia crear per si sol el moviment d'estudiants. Veurem seguidament tot aquest procés que és, en definitiva, el de les darreres esbufegades del franquisme.

Mesures d'excepció a la Universitat

El fracàs en la consecució d'un consens d'opinió entorn de la Llei General d'Educació i la reforma educativa planificada pel ministeri de Villar Palasí, va provocar, a finals del curs acadèmic 1971-72, la dimissió de tot l'equip ministerial, encapçalat pel subsecretari Díez Hoechtleiner, i la continuació gairebé només nominal del ministre en el seu càrrec.

El 21 de juliol, el Consell de ministres aprovava dos decrets que venien a significar un autèntic estat d'excepció a la Universitat. Pel primer, el ministeri quedava facultat per a nomenar lliurement rectors i degans sense més tràmits de consulta prèvia ni acord dels catedràtics de la Universitat afectada. Pel segon decret, se suspendien durant un any els estatuts provisionals de les Universitats de Madrid i s'establien una sèrie de mesures repressives que uns mesos més tard serien aplicades també a Barcelona. El rector quedava com a màxima autoritat universitària, amb poders per a fer i desfer al seu gust. El professorat havia de "respetar y acatar a las autoridades académicas" i s'el volia convertir en un instrument directe de repressió. Entre les seves obligacions s'assenyalaven les d'impedir "las actividades de cualquier índole no compatible con la vida universitaria", amb facultat de "disponer la expulsión (d'estudiants) del aula e incluso del centro". En cas de no acatar les ordres superiors, els professors serien suspesos en llurs funcions. Però potser la disposició més espectacular era la creació d'un "Consejo de Disciplina" format per tres professors designats pel rector que, mitjançant procediment "verbal i sumari" podia imposar sancions d'immediata execució que anaven des de la pèrdua d'assignatures fins a la inhabilitació per a estudiar en qualsevol centre d'ensenyança.

Els decrets de juliol de 1972 provocaren la immediata dimissió de les autoritats acadèmiques de Madrid i, amb la "compensació" de mantenir la retirada de la policia de les facultats, foren completats amb altres disposicions que significaven un abandonament obert de la política educativa

verbalment anunciada en els anys anteriors. El 9 de setembre es creava la Universidad Nacional de Enseñanza a Distancia (amb la decisió que el primer centre d'aquest tipus s'instal·lés a Barcelona amb ensenyances de Dret, Ciències, Lletres i Econòmiques), i alhora es creaven una sèrie de Col·legis Universitaris en diverses capitals de província sense Universitat, amb facultat d'impartir ensenyances del primer cicle de tres cursos, però amb un tap a la sortida que impedia continuar els estudis dels cicles superiors.

Aquest nou tomb de la política universitària oficial va venir acompanyat d'un principi de caos en la Universitat de Barcelona. El dia abans de la data prevista per a començar les classes, el rectorat feia publicar una nota que deia:

"Ante las dificultades que presenta la adecuada organización docente, inscripción de alumnos, locales, dotación del profesorado, renovación de cargos en las Facultades, la junta de gobierno de la Universidad de Barcelona ha acordado aplazar hasta nuevo aviso la apertura oficial del curso 1972-1973."²⁴ (El subratllat és nostre).

Quinze dies després, les classes començaven amb notables deficiències que provocaren els primers conflictes. El menjador universitari del carrer Urgell va aparèixer tancat fins que l'acció dels estudiants va obligar a reobrir-lo. El primer curs de la facultat de Lletres i les assignatures optatives dels altres cursos no es podien donar per manca de locals, ja que el projecte de facultat feia anys que estava paralitzat i uns "barracons provisionals" que era previst de construir, encara no s'havien acabat. Les assemblees i protestes dels estudiants d'aquesta facultat per aquesta situació van originar un tancament de la facultat el 15 de novembre. La solidaritat d'altres facultats, l'extensió de les reivindicacions que s'obrissin les classes, i senceres, per part dels estudiants de Lletres, un atur de vint-i-quatre hores del PNN del districte en suport de les seves ja conegudes reivindicacions, va motivar

un nou tancament de la facultat d'Econòmiques entre els dies 23 i 25 del mateix mes.

La precarietat de les condicions de la més elemental vida acadèmica i universitària varen influir decisivament en l'estancament a la defensiva del moviment d'estudiants i en que no prosperessin les propostes d'avançar d'una manera decidida cap a l'estructuració d'una organització democràtica de masses. Sobre aquest tema va haver-hi una important polèmica en les primeres setmanes de curs.

¿Comités o representants?

El PSUC, a l'organització d'estudiants del qual hi destacaven Carles Causa, Jordi Dagà, Albert Ribas, Rafael Macau, Ramon Mas, va celebrar el 12 i el 13 d'octubre la seva primera Conferència Universitària de la qual en va sortir un notable informe polític. Juntament amb l'anàlisi del retrocés de la política ministerial com a resultat de la lluita de masses dels mesos anteriors, s'hi marcava la necessitat que el moviment estudiantil s'orientés en una tasca de "salvar la Universitat" de la degradació i destrucció de que començava a ser objecte per part del mateix franquisme, amb un caràcter de lluita i transformació. Així mateix, s'insistia molt en la conveniència de superar el deslligam en que encara estava el moviment d'estudiants respecte d'altres moviments populars i democràtics i de l'Assemblea de Catalunya --fundada un any abans--, i s'acabava amb una proposta d'organització.

Reafirmant la importància de les assemblees com a organismes centrals d'activitat i decisió de masses, se subratllava la perspectiva de construcció d'organitzacions d'estudiants i professors "coordinades entre sí, estables, unitàries, autònomes, democràtiques i representatives". Referint-se als Comités de curs, deia:

"Es innegable que jugaren un paper fonamental en l'impuls de la lluita l'any passat, però va arribar ràpidament un moment en el qual

aquests Comitès es van quedar estrets. Un moviment de masses no pot estar organitzat en formes d'avantguarda, com són els Comitès. L'organització del Moviment Universitari s'ha de basar en un criteri fonamental: el control explícit de les masses dels seus organismes de direcció, i en una forma clara d'elaboració: la via electoral de designació dels representants, dels dirigents de les masses universitàries."

Les crítiques contra aquesta proposta van caure des de tots els altres grups polítics que actuaven en aquell moment a la Universitat. Desapareguts, com hem dit, els EML, amb la incorporació dels seus membres al PSUC i a BR, aquesta darrera organització havia assolit entre els estudiants una força comparable a la del PSUC, i la seva oposició a avançar en les formes democràtiques d'organització dels estudiants, mantenint els Comitès de Curs com a únics organismes nominalment "de masses", va resultar decisiva per a que la unitat mantinguda fins aleshores no pogués continuar endavant amb aquests nous plantejaments.

A la defensa dels Comitès de curs, entesos en la majoria dels casos com a organitzacions "d'avantguarda" i menyspreant per tant les necessitats d'organització, enquadrament, participació i control de llurs dirigents de la majoria dels estudiants, s'hi afegien els altres grups d'extrema esquerra que s'havien revitalitzat o apareixien de nou aquell any. El PCE(i) va donar vida a les Juventudes Universitarias Revolucionarias (JUR) i aconseguí una presència visible a Arquitectura i d'altres facultats amb Miquel Sodupe i Joan Anton Sánchez Carreté com a membres destacats. El Movimiento Comunista de España (MCE) creà els seus primers nuclis organitzats a la Universitat de Barcelona, en un primer moment amb estudiants traslladats per diverses causes des d'Euzkadi. També aparegué un grup informal, auto-presentat com a "corrent d'opinió", i en el qual destacaven Víctor Rios, Mario i Marc, que signava amb el nom de Por una política revolucionaria en el Frente de la Enseñanza i que es dedicà,

entre altres coses, a imprimir diversos textos d'El Manifesto: Tesis sobre la enseñanza, Louis Althusser: Ideología y aparatos ideológicos del Estado, i Manuel Sacristán: Tres lecciones sobre la Universidad y la división social del trabajo. Pel juliol següent, quatre membres d'aquest grup, J.A.Q., J.E.P., J.F.S., i G.R.G., foren detinguts per la policia, juntament amb la incautació de l'aparell de propaganda. Tots els grups esmentats, a més dels trotskistes que precisament al llarg d'aquest curs es dividiren en LCR i IC, feren una defensa aferrissada dels Comités de curs --tot i que no sempre amb els mateixos criteris-- i un atac frontal a la realització d'eleccions de representants estudiantils.

Atrapats entre l'aïllament des de l'esquerra i les urgències conjunturals, el PSUC va fer marxa enrera en la seva proposta. A l'Universitat de l'1 de desembre s'hi deia:

"Com era d'esperar, en aquest mateix trimestre l'avenç de la lluita ha plantejat urgentment el problema de la coordinació (arran del tancament de Filosofia) i de l'organització per a impulsar la lluita generalitzada. (...) Això planteja abordar la postura ambigua que havíem tingut envers els Comités de curs: Qualsevol organisme que es plantegi l'impuls de la lluita mereix l'atenció i participació de tots els lluitadors i en primer lloc dels comunistes. Evidentment continuem opinant que els Comités de curs no són la forma d'organització més idònia. Però això no vol dir que ens haguem de marginar d'ells. (...) Cridem per tant als nostres militants, a tots els estudiants anti-franquistes, a incorporar-se als Comités de Curs."

Aquesta decisió, sobre la inevitabilitat de la qual difícilment podríem ara discutir, va determinar de fet que el Comités s'encaminessin d'una manera irreversible cap a un tancament en si mateixos de tal manera que els vuit o nou-cents estudiants que varen aconseguir enquadrar en alguns moments es consolidessin de fet cada vegada més gairebé com a únic moviment de masses existent, ja que a la resta dels quaranta mil es-

tudiants de Barcelona no s'els oferia cap canal de participació activa que no fos el de les assemblees cada dia més difícils de reunir i més poc democràtiques en el seu funcionament.

L'única acció de masses que tingué lloc en aquests primers mesos del curs fou la que s'originà en protesta per la mort de l'estudiant de Santiago de Compostela Juan Mª Fuentes Fernández a mans d'un inspector de la Brigada Social, amb manifestacions pel carrer Urgell i el mercat de Sant Antoni els dies 6 i 7 de desembre i un funeral seguit igualment de manifestació el dia 15, tots ells amb participació d'uns mil cinc-cents estudiants.

Clausura de la Universitat

El mes de gener rebrotaren una sèrie de reivindicacions que ja havien estat plantejades en els cursos anteriors. Els estudiants de Medicina es declararen en vaga i realitzaren diversos actes i tribunes lliures sobre els problemes de la sanitat en solidaritat amb un ampli moviment reivindicatiu que recorregué els principals hospitals i centres sanitaris de l'Estat espanyol. Igualment, a Arquitectura seguia plantejat el plet de supervivència de l'escola i d'intervenció dels estudiants en la determinació dels criteris de la docència.

El 22 de gener, en una aula de la facultat d'Econòmiques, a la qual ja no assistia, per decisió dels estudiants, el professor d'Estructura Econòmica Antonio Fernández, del departament de Berini, fou convidat a donar una conferència sobre estructura agrària Alfons C. Comín. En sortir de la facultat, i per denúncia d'una altre professor del mateix departament, Revilla, la policia detingué Comín, que romangué unes hores a Comissaria. Immediatament hi hagueren protestes a diverses facultats demanant la llibertat del conferenciant, i el dia següent, una concentració d'estudiants d'Econòmiques es proposà expulsar Revilla --sobre el qual queien també fundades sospites d'inspirar d'alguna forma un grup de

de FE de las JONS que havia agredit alguns estudiants de Lletres uns dies abans-- de la facultat. Després d'algunes empentes, fou llençat a la bassa d'aigua i se li recomanà que no tornés per allà. La mateixa tarda, el rectorat tancava la facultat, en la primera mesura d'aquest tipus d'una llarga sèrie.

El 6 de febrer, la policia donava a conèixer en una nota de premsa que havia estat desarticulat l'aparell de propaganda del Comité Universitari del PSUC amb la detenció dels estudiants Elvira Méndez, Rafael Piñol, Josep M. Piñol, Pere Martínez i Lluís Antoni Pagès, i la incautació del material i estris d'impressió. El dilluns següent, el PSUC repartia per les facultats un número d'Universitat en el qual es feia referència a les detencions, practicades fins i tot amb alguns trets de pistola, i es desmentia, amb la força dels fets, que l'organització hagués estat desarticulada. Molest per les notes de premsa i TV en les quals es prejutjava la culpabilitat dels detinguts, el jutge els deixà tots en llibertat i no arribaren a ser sotmesos a judici.

El 9 de febrer l'escalada repressiva guanyava nous punts. Per primera vegada, els jeeps de grisos i els membres de la Brigada Social apareixien al campus de Bellaterra i es dedicaven a buscar desesperadament una assemblea d'estudiants que volien dissoldre. A la mateixa hora, de nou un grup de porristes repartia pel pati de la Universitat Central una publicació titulada Aula Azul amb el jug i les fletxes i el subtítol "Sección Universitaria de F.E. de las J.O.N.S.". Quan una de les estudiants que rebé el pamflet l'estripà davant dels qui el repartien, aquests l'emprengueren a cops contra ella i contra els companys que l'anaren a defensar, esgrimint guants de ferro, porres i altres objectes agressius que feriren un parell d'estudiants més.

El dia següent, divuit estudiants del comité de segon curs d'Arquitectura, que éstaven reunits als jardins del Putxet, foren detinguts per la policia en una espectacular redada. El dia 12, els seus companys d'escola celebraren una assemblea i intentaren anar massivament cap a la fa-

cultat de Lletres de Pedralbes a demanar solidaritat. La policia féu una brutal intervenció, a cops de porra i embestint els estudiants amb els jeeps amb les portes obertes, a resultes del qual diversos estudiants quedaren ferits, amb especial gravetat en el cas de Ma Lluïsa Tena Fargas. L'endemà, uns dos mil estudiants es concentraren al carrer Pelai amb gran combativitat, corrent en direcció a un jeep de la policia, fins que aquesta carregà de nou violentament, ocasionant més ferits (entre ells Josep Manuel Navarro) i detinguts.

Els dies següents --entremig de sengles jornades per un ensenyament gratuït i per a tothom i per les reivindicacions dels ensenyants, que impulsaren les Comissions de mestres, amb participació activa dels pares d'alumnes i solidaritat dels estudiants universitaris, els dies 6 de febrer i 1 de març-- foren clausurades la resta de les facultats. Ja ho havia estat la de Ciències l'1 de febrer, i ho foren el 13 Medicina i Lletres, i el 15 Farmàcia i Dret. El 16, el Consell de ministres suspèn els estatuts provisionals de la Universitat de Barcelona i declarava vàlids per a aquesta els decrets del mes de juliol anterior.

Les primeres aplicacions d'aquests decrets d'excepció foren la prohibició d'assistència a classe de tres estudiants de Lletres de Bellaterra, un de Dret de la Central i un de Belles Arts, així com, de manera més o menys directament vinculada, la detenció i empresonament del professor de Sociologia de la facultat d'Econòmiques Angel Ruiz-Hita que, malgrat haver estat apartat de la docència pel seu cap de departament Martín López, havia continuat donant classes amb el recolzament actiu dels estudiants.

Però el moviment estudiantil no sabé donar una resposta a les greus mesures que el règim dirigia contra la Universitat. Ja abans de la implantació de les mesures d'excepció a Barcelona, i amb motiu del tancament general de facultats que havia seguit a les brutals intervencions policials, en el si dels Comitès de Curs havia sorgit la proposta --recolzada en un principi pel PSUC i BR-- de fer una tancada d'estudiants,

en nombre aproximat d'un miler, a la Catedral o en un altre local públic i cèntric que atragués l'atenció general cap als problemes de la Universitat i obligués a negociar al govern. Després de llargues i penoses discussions a la Coordinadora de comités i entre els grups de diverses facultats, i un cop el govern havia ja extés la validesa dels decrets de juliol, BR va fer marxa enrera a la proposta, i aquesta no es dugué finalment a terme. L'expectativa que havia creat l'acció, i la manca de qualsevol altra alternativa possible mentre la Universitat romangués tancada, va fer decaure força els ànims dels estudiants que encara seguien mobilitzats i va precipitar la crisi del moviment. En les setmanes següents, els grups d'estudiants que es reunien a l'IQS, a ESADE, o en algunes parròquies varen ser perseguits per la policia, foragitats dels locals en els quals intentaven organitzar classes i activitats acadèmiques paral·leles, i dispersats gairebé totalment. La celebració de la IV RGU entre el 12 i el 14 d'abril ja va posar de manifest l'escàs lligam de masses que tenien les estructures de Comitès de Curs i l'aclaparament repressiu en què es trobaven els estudiants.

Però mentrestant, fent ús de les gairebé omnímodes atribucions que ell mateix s'havia adjudicat, el ministeri havia nomenat un nou rector de la Universitat de Barcelona, Jorge Carreras Llansana. Carreras va esbombar molt els seus anys de residència i estudis a Barcelona, però en realitat era un cas sense precedents de nomenament d'un rector que no pertanyia a la Universitat a la qual anava destinat. Antic degà de la facultat de Dret de Navarra (de l'Opus Dei), Carreras era super-numerari d'Oviedo des de l'any 1966. El 6 de març de 1973 reingressava en el servei actiu per Ordre Ministerial, i tres dies després era traslladat a Barcelona, a la càtedra de Dret Processal, "por necesidades del servicio" i immediatament quedava nomenat rector-comissari d'aquesta Universitat. No trigaren gaire a dimitir tots els degans, vice-rectors i secretari de la Universitat (excepte els de Medicina i Farmàcia) i Carreras fou especialment mal rebut a la facultat de Dret. Primer va

intentar nomenar en aquesta facultat un "jefe de estudios" amb més atribucions que el degà en la persona del catedràtic d'Oviedo Serra Domínguez, i una mica després, el 10 de maig, nomenà degà-comissari el catedràtic de La Laguna Enrique Pecourt, el qual no aconseguí ni tan sols reunir la junta de facultat davant del boicot gairebé unànime de què fou objecte per part del professorat.

Les mobilitzacions estudiantils d'aqueix curs solament tornaren a treure una mica el nas amb motiu de dos nous fets repressius. L'un, la mort del treballador Manuel Fernández Márquez, en l'enfrontament amb la policia a les obres de la Tèrmica de Sant Adrià, el 3 d'abril, que motivà àmplies protestes obreres i d'institucions ciutadanes, i diverses manifestacions d'estudiants. L'altre, les tortures infringides a l'estudiant Josep Manuel Anduig, detingut precisament el dia 9 d'abril en aquestes accions, que el posaren entre la vida i la mort. Eren senyals que encara quedava alguna capacitat de resposta entre els estudiants davant de les agressions dictatorials, però el rectorat de Carreras aviat faria nous passos en la tasca de desintegració de la vida universitària de Barcelona.

El rector Carreras i el calendari "juliano"

El 8 de juny de 1973, Luis Carrero Blanco, nou president del govern, nomenava els ministres que, en la intenció de les disposicions pertinents, havien de preparar el camí cap al postfranquisme continuïsta sota la mà fèrria de Carrero, l'home-pont per a després de Franco. En el nou govern, del qual quedaven significativament allunyats la major part dels membres de l'Opus Dei que hi havien predominat des de 1969, i entre ells Villar Palasí, el Ministeri d'Educació era ocupat pel fins aleshores rector de la Universitat Autònoma de Madrid, Julio Rodríguez Martínez. Fent honor a la fama que havia acumulat gràcies a la labor repressiva realitzada com a rector, Julio Rodríguez va donar a conèixer aviat

les línies generals de la que havia de ser la seva curta i conflictiva política ministerial.

Les primeres normes dictades feien referència al professorat i es poden sintetitzar així. Major exigència de labor docent als numeraris (catedràtics, agregats i adjunts), amb especial atenció a la creació d'un nou cos d'adjunts per oposició, sobre els quals es volia carregar el pes principal de les tasques docents. En les oposicions per a accedir a aquest cos, que era de fet l'única sortida que es deixava als PNN, i a curt termini, s'establiria un historial acadèmic-polític "personalizado y singularizado" a partir del qual quedarien exclosos tots aquells que haguessin participat en alguna acció reivindicativa en la seva etapa de professor no-numerari. D'altra banda, es reduïa la dedicació i el sou dels professors encarregats de curs, i es rebaixava molt el nombre d'ajudants de pràctiques i seminaris. Els professors contractats --precisament una de les innovacions progressistes de la Llei d'Educació en aquest terreny-- tendien a desaparèixer. Com es fàcil d'entendre, aquestes mesures --que començaren a posar-se en pràctica amb la creació de l'esmentat cos d'adjunts en una solemne cerimònia de jurament dels Principios Fundamentales celebrada a Madrid-- provocaren tensions tant en el professorat numerari ja existent (que veia reduïts els seus privilegis) com en el no-numerari (que era brutalment marginat de la carrera universitària en la seva major part).

L'altre camp d'actuació immediata del ministeri fou el dels plans d'estudi, obra més personalitzada en el director general d'Universitats Luis Suárez. Desfent tota la tasca realitzada per les facultats en els anys anteriors d'acord amb la limitada autonomia prevista en els estatuts provisionals, els plans Suárez preveïen la unificació de totes les facultats de la mateixa branca en totes les Universitats d'Espanya i a més hi introduïen criteris francament regressius. A Econòmiques desapareixien, per exemple, les especialitats de Sociologia i Administració Pública que s'havien creat a la facultat de Barcelona durant el deganat

d'Hortalà, empenyent la facultat cap a la progressiva conversió en facultat de Ciències Empresarials i augmentant els dèficits d'ensenyances de ciències socials i polítiques que ja s'arrossegava de feia temps. A Dret continuaven les matèries més anacròniques, com el Canònic i el Natural, que tan criticades havien estat els anys anteriors. I a Lletres, tirant per terra tota l'obra del pla Maluquer, es dividia la facultat en tres: Geografia i Història, Filologia, i Filosofia i Ciències de l'Educació, reduïnt a la mínima expressió l'optativitat de matèries. L'Ordre Ministerial de 27 de setembre de 1973 que regulava l'aplicació d'aquests plans preveia cursets de recuperació i adaptació dels alumnes, de tal manera que els estudiants que havien entrat a la Universitat el curs 1972-1973 haurien de cursar la carrera amb tots els cursos amb caràcter selectiu.

D'aplicació encara més immediata fou la resurrecció dels examens de selectivitat. En un ambient encara més repressiu que els celebrats dos anys abans, començaren el 4 d'octubre a la facultat de Medicina amb un boicot total per part dels estudiants. El dia següent, els examens previstos a la facultat de Medicina de l'Autònoma se celebraren literalment a punta de pistola. Entre intents d'assemblees, protestes verbals, i cops de porra es realitzaren simulacres de proves acadèmiques a les altres facultats els dies següents, amb resultats força esfereïdors (com ara la xifra de 2.500 estudiants exclosos de Medicina de la Central de Barcelona).

Però la màxima mesura provocadora de caos i desconcert a la Universitat fou sens dubte el nou calendari acadèmic. El mes d'agost, Julio Rodríguez va anunciar que, amb caràcter experimental, a les noves Universitats de Màlaga i Extremadura s'estrenaria un nou calendari escolar que començaria el mes de gener i acabaria el desembre, amb dos mesos de vacances a l'estiu per tal de descansar a mig curs. A més, es preveia que les matèries fossin dividides per trimestres i al final de cadascuna de les parts se celebressin examens parcials alliberatoris, a l'estil de

les escoles primàries. La sorpresa inicial per tan insòlita ocurrència va quedar compensada pel caràcter marginal i experimental de les Universitats afectades, però causà ^(sentència) la petició de la junta de govern de Barcelona presidida i formada per Jorge Carreras de demanar, amb data 14 de setembre, l'aplicació del calendari a la Universitat de Barcelona. Entre els avantatges que el rector-comissari assenyalava hi havia:

"La identidad entre el curso y el año fiscal, con sus ventajas en el orden económico-administrativo; que tanta repercusión alcanza en la docencia; la necesidad de que los cursos alcancen de hecho la duración prevista en la Ley General de Educación; la posibilidad de que se entre en cada curso con un planificación cuidadosa; y tantos otros de segundo orden."²⁵

El Patronat de la Universitat Autònoma (la qual també havia rebut el nomenament de Vicente Gandía com a nou rector-comissari que venia a substituir Villar Palasí) va expressar "su perplejidad y desazón" davant la sol.licitud, però el ministre Rodríguez aviat hi trobà nous arguments a favor. El 21 de setembre declarava que el calendari "juliano" seria d'aplicació a tots els primers cursos de totes les Universitats espanyoles, i a la totalitat dels de la Universitat de Barcelona. Recordava "la conveniència de acomodar el curso al año natural, económico y militar" ^{con-}veniença que sens dubte ell havia estat el primer en descobrir després d'anys immemorials de pràctica diferent, i argumentava:

"Las vacaciones de verano serán auténticos períodos de descanso, sin agobios ni suspensos. Las Universidades podrán organizar actividades voluntarias en beneficio de los alumnos (recolección de herbarios, excursiones geológicas, artísticas, etc)."²⁶

En una entrevista publicada alguns mesos més tard a Blanco y Negro, Julio Rodríguez era preguntat per les experiències estrangeres que havia tingut en compte a l'hora d'inventar el nou calendari, i contestava:

"No se basaba más que en la observación y els estudio de nuestra

realidad, de los supuestos de la Universidad y la vida académica española. Tampoco hemos tenido que seguir al extranjero para el descubrimiento de América o para definir el dogma de la Inmaculada."²⁷

Per si fos poc, a Barcelona els examens de setembre s'aplaçaren fins el desembre, amb cursets especials de recuperació (que Gandía va voler cobrar de més a més i es veié denunciat per estafa). Carreras va editar i repartir entre tots els estudiants de la Universitat un fullet de tapes vermelles i amb gran luxe d'impressió intentant justificar les noves mesures preses. La Federació d'Associacions de Pares de Família i Pares d'Alumnes, presidida per Jacint Humet, va fer un requeriment notarial al rector per tal d'aconseguir una declaració d'il.legalitat de l'aplicació del calendari juliano, però les autoritats ministerials van defensar Carreras.

Els mesos d'octubre, novembre i desembre de 1973 varen veure com s'extenia el caos a la Universitat de Barcelona. Mentre els estudiants feien majoritàriament pròrroga forçada de vacances, i molts d'ells i dels seus pares expressaven les seves queixes a la premsa --a falta d'altres canals--, el rector-comissari Carreras portava a terme una operació de trasllats i cessament de personal administratiu: secretàries, bibliote càries, bidells, etc., segurament per por que no li fossin prou fidels, amb el resultat de l'acomiadament de trenta-cinc persones d'Econòmiques i Dret que Magistratura va declarar improcedent. Al mateix temps, obria expedient a prop de cent estudiants i en coaccionava una colla d'Econòmiques perquè es matriculessin "lliures" i no assistissin a classes. Disset professors d'Arquitectura veien com els seus contractes no els eren renovats, sense cap motiu acadèmic ni professional, i la indignació entre el conjunt del professorat i tots els estaments vinculats directament o indirectament a la Universitat augmentava dia a dia.

L'aïllament en què es trobava la política ministerial, cada cop més atrinxerada en respostes merament repressives als problemes que s'anaven acumulant i aguditzant, es va manifestar amb claretat amb motiu d'una

carta de vint-i-dos catedràtics de la Universitat de Salamanca publicada als principals diaris del país el 31 d'octubre amb el títol "La Universidad en peligro". Amb un to extremadament moderat i respectuós es feien una sèrie de crítiques a la gestió ministerial, resumides en el següent paràgraf:

"A nuestro juicio, las disposiciones más recientes en materia universitaria tienden a suprimir la autonomía de las Universidades, a evitar --o reducir al mínimo-- la participación de los universitarios en la adopción de todo tipo de decisiones concernientes a la Universidad, y a convertir a ésta, en suma, en una institución en la que predominará la función examinadora sobre las más específicamente universitarias."

Després d'assenyalar la necessitat de més autonomia, participació dels estaments universitaris i una planificació a llarg termini, la carta acabava dient:

"Por todo ello, nos hemos considerado obligados moralmente, y por lealtad que debemos a la Universidad en la que enseñamos, a poner de manifiesto que las disposiciones comentadas contradicen claramente el espíritu, cuando no la letra, de la L.G.E., que en su elaboración o preparación no ha participado el profesorado universitario y que ante la situación creada, y la exigua eficacia de los escasos cauces de participación existentes, resulta comprensible el creciente desánimo y la infecunda desesperanza que se va extendiendo por todos los estamentos universitarios."²⁸

La resposta del ministre Julio Rodríguez va consistir ni més ni meyns que en la incoació d'expedients a tots els signants del document per si hi hagués matèria delictiva, fet que a la vegada va provocar mostres diverses de solidaritat amb els catedràtics salmantins i de rebuig de l'actuació ministerial, com una altra carta de quaranta-dos catedràtics de Madrid.

L'escalada de desintegració de la Universitat va quedar interrompuda momentàniament amb la mort de l'almirall Carrero Blanco el 20 de desembre de 1973 i la crisi política que la seguí. La destitució de Julio Rodríguez, qua aviat va sorprendre la concurrència declarant-se disposat a saltar a França en paracaigudes per a capturar militants d'ETA, va significar un lleu respir. El nou ministre Cruz Martínez Esteruelas, va restaurar el calendari tradicional i va aixecar les sancions pendents.

Però la nova política d'"obertura" del govern d'Arias Navarro aviat va mostrar les seves limitacions. L'execució de Salvador Puig Antich el dia 2 de març de 1974 va fer perdre l'escassa credibilitat que havia aconseguit Arias amb el discurs del 12 de febrer, i va generar àmplies protestes, entre elles les dels universitaris de Barcelona i Bellaterra, que realitzaren nombroses assemblees, feren declaracions públiques, i organitzaren manifestacions i accions de protesta durant tota la setmana següent.

Hem d'esmentar també la marxa de protesta que protagonitzaren centenars d'estudiants caminant des de Bellaterra fins a Barcelona, després que el 30 d'abril morissin atropellats per un tren, mentre creuaven en cotxe el pas a nivell, els universitaris Xavier Botella, Glòria Boquer i Ma Isabel Civil. També en aquest fet s'expressava tràgicament la imprevisió i irracionalitat d'una política educativa de reformes de façana per sortir del pas.

En el terreny pròpiament acadèmic, el manteniment de Carreras Llan-sana en el càrrec de rector també va originar una àmplia campanya de denúncia i exigència de destitució del rector-comissari responsable de la realització concreta de les proves de selectivitat, el calendari tristament famós i la política repressiva que hem ressenyat. Durant el mes d'abril s'organitzà a les diferents facultats del districte un original referèndum perquè els estudiants donessin col·lectivament la seva opinió sobre la continuació en el càrrec de Carreras Llan-sana. La victòria del "sí" (a la dimissió del rector) fou aclaparant, de l'ordre del 95%.

No obstant això, Carreras fou mantingut en el seu lloc fins a l'estiu. A principis del curs següent, el boicot fou continuat pels alumnes de Dret Processal que l'havien de tenir de professor, fins que Carreras Llansana tornà a desaparèixer definitivament de l'escena universitària.

Sens dubte, nou fou aliè a la creixent degradació de la Universitat oficial l'alt nivell de participació de la Universitat Catalana d'Estiu, celebrada cada agost a Prada des de 1969. Els cent-vint alumnes de la primera edició s'havien convertit ja en prop de mil en 1974, amb cent professors arribats de quinze Universitats diferents d'Europa i Amèrica i vint-i-tres seccions diferents. La darrera edició, en 1975, s'hagué de desdoblar en dues tandes, amb una participació global de mil cinc-cents estudiants. Novament, una iniciativa de fora de la Universitat suplia algunes de les tasques culturals, docents i científiques que la institució oficial, cada cop en uns extrems més increïbles de degradació, era totalment incapaç de cobrir.

La selectivitat, altre cop

Però tampoc el ministeri Esteruelas va ser capaç d'abordar amb seriositat els problemes de fons d'una Universitat llastada per molts anys d'imprevisió, de manteniment d'estructures caduques i d'agudització dels conflictes per una política autoritària i repressiva que era incapaç de comptar amb el més mínim consens dels estaments afectats.

La qüestió de l'accés a l'ensenyament superior, un dels nuclis centrals del debat sobre el tipus d'Universitat que es pretén, va ser la primera que el ministeri abordà amb legislació nova a través de la Ley de Pruebas de Aptitud. Ja en el mateix Consell de ministres d'l de març en el qual s'havia donat el vist-i-plau a l'execució de Puig Antich, s'havia decretat l'augment de preu de diversos productes, etc., el ministeri d'Educació havia donat a conèixer els criteris de les noves mesures de selectivitat que volia adoptar. De fet, l'anunci d'aquest projecte de llei acompanyava diverses mesures menys espectaculars que havien

anat posant-se en pràctica en aquells mesos: augment de les taxes de matrícula, tancament de filials i cursos nocturns dels instituts, intents de forçar l'allunyament d'estudiants del BUP, amb escassíssimes i mal dotades escoles de formació professional, etc., i originà un ampli debat sobre el caràcter classista i selectiu de l'ensenyament universitari en el qual participaven molt amplis sectors: mestres i professors, estudiants, pares d'alumnes, organitzacions diverses.

Els dies 12, 13 i 14 d'abril es va celebrar una nova R.G.U. amb estudiants de Barcelona, Bilbao, Granada, Madrid, Salamanca, Santiago, Sevilla, València, Valladolid, Saragossa i de les delegacions universitàries de Lleida, Màlaga, Palma de Mallorca, Donostia, Santander i Girona, "amb diferents nivells de representativitat" --segons deia el comunicat-- des de delegats elegits en assemblees fins a comitès de curs i altres organismes clandestins. Després de realitzar un anàlisi de les diverses mesures ministerials, denunciant-ne la demagògia que volia justificar-les en base a un "millorament de les condicions de l'ensenyament", i comprovant la dispersió i manca de criteris unitaris que ni havia en el si del moviment estudiantil dels diversos districtes, la RGU va decidir convocar una vaga general de l'ensenyament per al dia 9 de maig, que era la data prevista per a l'inici dels debats a les Corts sobre el projecte de llei de selectivitat.

A la convocatòria s'hi uniren aviat comissions de mestres i llicenciats, Col·legis professionals, Comissions Obreres, associacions de pares i molt diversos sectors per als quals l'accés popular a l'ensenyament ja no era un problema dels estaments més directament vinculats a l'aparell educatiu, sinó de tota la societat. La jornada del 9 de maig hi hagué vaga a la Universitat i els Instituts, assemblees conjuntes d'estudiants i professors, concentracions i assemblees de mestres i pares, i àmplies manifestacions d'oposició al projecte de llei. Malgrat tot, els debats a les Corts s'iniciaren i, tot i que el projecte de llei hi fou qualificat d'"innecessari, ineficaç, incongruent, impopular i in-

constitucional" per part d'algun procurador, fou finalment aprovat amb escasses modificacions i convertit en llei amb data 20 de juny.

Participació per decret

Pocs dies després, a primers de juliol, Esteruelas es decidia a demanar de les juntes de facultat que proposessin dos noms cada una (un de la mateixa facultat i un altre de fora) per a nomenar un nou rector amb un procediment més aprop del previst als estatuts provisionals de la Universitat. Malgrat l'abstencionisme propi dels mesos d'estiu i que alguns PNN no van participar en les propostes per manca de representació paritària, el procediment donà com a resultat el nomenament, de nou, de Fabià Estapé, cas insòlit de repetició en el càrrec en tota la Universitat espanyola. En la seva presa de possessió, el 16 de setembre, davant del rector sortint Carreras Llansana, Estapé va fer algunes al·lusions a la conveniència de vincular-se a les "peculiaridades de la región catalana" i al necessari "clima de diálogo abierto y franco entre los estamentos docente y discente".

Sens dubte, la mesura més important per a crear aquest clima que va ser empresa pel ministeri foren les noves normes de representació i participació dels estudiants.

El curs anterior, 1973-1974, els comités de curs havien arribat ja a un nivell de crisi gairebé total. Sense aconseguir convertir-se, com a organitzacions clandestines i d'afiliació que eren, en autèntics organismes de masses, havien augmentat, amb el tancament de les facultats, l'abstencionisme general i la crisi universitària, el seu procés d'aïllament i radicalització que els feien ser cada cop més aliens a la vida i les aspiracions més quotidianes dels estudiants. Durant aquest mateix curs, en diverses facultats, especialment de l'Autònoma, i a iniciativa del PSUC (i també amb la participació dels estudiants de BR abans de la crisi d'aquesta organització el mes de juny), s'havien celebrat eleccions de delegats de curs i fins i tot existia una mínima xarxa de coordinació entre els que havien estat elegits per aquests càrrecs.

El 18 de juny, el ministre Esteruelas visità Barcelona acompanyant Arias Navarro i altres ministres i, amb mètodes realment desconeguts, convocà una assemblea de representants estudiantils i membres actius del moviment universitari a l'Aula Magna de la Universitat Central. Uns setanta estudiants de les Universitats Central i Politècnica dialogaren força estona amb el ministre, exposant-li les seves preocupacions més immediates i les bases mínimes de negociació: amnistia universitària, participació paritària dels estudiants en els òrgans de govern, dimissió del rector Carreras. Esteruelas realitzà un sondeig d'opinió sobre les possibilitats que fos acceptada una normativa de participació estudiantil dictada des del govern, i sobre les condicions de percentatge de participació, etc., exigides. El dia següent, l'experiència es repetí a la Universitat Autònoma amb uns quaranta-cinc estudiants, i amb semblants plantejaments.

Quatre mesos després, el 14 d'octubre, el director general d'Universitats Felipe Lucena anunciava per la TV el nou Decreto por el que se regula provisionalmente la Participación Estudiantil a nivel universitario que fou promulgat set dies després. En ell es preveia l'elecció de representants dels estudiants per mecanismes democràtics, de manera que es constituïssin Consells de curs amb un mínim de nou persones, Consells de facultat i Consells de districte. Tot i que no es regulava pròpiament una organització dels estudiants, als representants s'els atribuïen una sèrie de funcions que a la pràctica els havia de fer funcionar com a tal organització. Entre aquestes hi havia: la participació en els òrgans de govern i assessorament de la Universitat, l'actuació com a òrgans de diàleg amb les autoritats acadèmiques i ministerials, la participació en l'elaboració dels plans d'estudi i programes d'activitats acadèmiques, l'extensió universitària, concessió de beques, etc., i tots aquells altres que es preveïessin als estatuts de cada Universitat. El Decret preveia també la reforma de la mateixa normativa per par dels delegats elegits, en el període d'un any.

Aquesta iniciativa ministerial va provocar aviat una àmplia polèmica en el si del moviment estudiantil. Cal tenir en compte que, com hem vist, el decret arribava, no en un moment d'auge de la mobilització i de l'auto-organització dels estudiants (com havia succeït per exemple amb les APE el 1965 i 1966), ni tampoc en un moment de derrota d'aquest moviment a mans de la repressió (com amb el no-estrenat decret de Villar Palasí sobre associacions d'estudiants de 1968), sinó en una situació de crisi dels comitès de curs i del tipus d'organització clandestina i tancada que s'havia desenvolupat en els anys anteriors i d'inici de revitalització d'algunes experiències d'elecció i representació democràtica dels estudiants. El ministeri prenia així la iniciativa en un terreny en el qual el moviment estudiantil no estava en cara en condicions de prendre-la, però en una direcció cap a la qual apuntava de fet la mateixa dinàmica de l'autoorganització estudiantil. La situació política, a més, en aquell estiu de 1974, era d'inici d'acceleració de la crisi de la dictadura i s'albiraven ja clares expectatives de canvi, però els ritmes d'aquest procés eren encara relativament lents i contradictoris i per als estudiants --com per a tots els moviments socials de masses-- la conquesta d'espais públics d'intervenció en la vida política i d'organització oberta de masses era una de les prioritats essencials.

En aquests fets es basaven en part les posicions de diversos grups polítics que defensaren la utilització de les eleccions i les possibilitats de participació que oferia el decret ministerial per a avançar en l'auto-organització i la reestructuració del moviment estudiantil com a moviment de masses, ampli, estable i organitzat. Entre els grups que defensaren aquesta postura hi havia el PSUC, el grups maoïstes moderats PTE, MCE, OCE-BR, i els nuclis socialistes, CSC, PSOE, i nacionalistes, FNC, PSAN, que inauguraven (o reprenien en el cas del FNC) la seva presència en el moviment universitari, a l'escalf de la creixent politització popular i la irrupció democràtica de les forces polítiques d'oposició antifranquista que començava a operar-se en el conjunt

del país. En contra de tot tipus de participació electoral hi havia una colla de grupúsculs, molt minoritaris cada un d'ells, i amb diversitat de plantejaments entre si respecte a quin tipus d'organització proposaven per als estudiants (des de continuar els comités fins a construir un nou sindicat), si és que en proposaven algun, que incloïa els trotskistes LC, LCR-ETA VI, PORE, els grups d'extrema esquerra FRAP, OICE, UCL, els anarquistes i el PSAN provisional.

Com es pot veure, s'estava operant ja una recomposició del ventall de forces polítiques que actuaven a la Universitat, en una perspectiva clarament situada en el post-frnaguisme. D'una banda, alguns grups (principalment socialistes i PSUC) treballaven ja per a la formulació d'una alternativa democràtica sostinguda per estudiants i professors dintre mateix dels organismes universitaris (departaments, claustres, delegats i representants, etc.) i amb vocació de consens majoritari en el país. D'altra banda, la part dels moviments radicals nascuts el 1968-69 que no havia reconvertit la seva línia de treball veia augmentats els seus efectius amb nous grups de diversos matisos ideològics, però tots plegats se situaven en una línia extremista cada cop més infructuosa.

Les primeres aproximacions al debat sobre la participació --que ja apuntaren significativament aquesta dissociació de plantejaments-- varen ser sintetitzades així:

"1. - No hem de participar en el Decret ministerial:

- 1.1. Es un Decret fet a la nostra esquena i antidemocràtic, que no ofereix cap garantia.
- 1.2. Aquest decret esta fet per controlar-nos i integrar-nos, limitant la nostra participació a les qüestions acadèmiques.
- 1.3. Si nosaltres necessitem una organització com a estudiants podem construir-la al marge del Decret.

"2. - Hem de participar en el Decret del Ministeri:

- 2.1. Es un Decret antidemocràtic, amb poques garanties i fet per integrar-nos.

- 2.2. Ens ofereix, però, un marc legal per a poder organitzar-nos millor, usant-lo com a instrument al nostre servei.
- 2.3. Es tracta de servir-nos del Decret i aprofundir el què s'ens ofereix, organitzant-nos realment a tot arreu i donant-li un contingut diferent."²⁹

El 26 de novembre, vigília de la primera volta electoral, els arguments ja estaven clarament definits: Els qui estaven disposats a participar assenyalaven: 1. Els representants poden afavorir la potenciació del moviment estudiantil. 2. A partir d'ells pot establir-se una millor coordinació amb els altres estaments. 3. L'actuació dels representants ha de servir com a punt de partida per a noves exigències. 4. Els estudiants hi trobaran un camí per a evidenciar les contradiccions existents en la institució universitària.

D'Altra banda, els qui mantenien el boicot a les eleccions argumentaven: 1. La utilització del Decret significa otorgar al Ministeri majors possibilitats de control i de neutralització del moviment estudiantil. 2. L'avantguarda del moviment s'haurà convertit en un quadre de buròcrates. 3. Els delegats col.laboracionistes apuntalen un tipus d'universitat contrari al que desitja l'àmplia majoria de la població. 4. Les passades experiències, com el SDEUB i la de delegats al marge del Ministeri el curs passat, demostren que repetir-les ara pot ser un retrocés.

La participació s'enfrontava amb la inhibició i l'abstencionisme estudiantil d'una Universitat cada dia més degradada (agreujat per l'exigència d'un quorum mínim del 50% en la primera volta i del 25% en la segona), amb el recel dels estudiants respecte a l'obertura real del marc oferit per les autoritats oficials, i amb la desconfiança en les seves pròpies forces. El boicot, però, era a la pràctica una alternativa buida perquè no oferia cap altra proposta d'organització de masses (excepte la propaganda del PORE per a construir un sindicat d'estudiants, aspiració llunyana a les forces reals que podia mobilitzar-hi i amb reivindicacions tan curioses com la de demanar un salari d'estudiant igual

al salari mig d'un obrer), i fins i tot criticava directament les experiències que en altres moments havien aconseguit avançar per aquest camí.

Les eleccions se celebraren finalment, amb urnes, control dels professors, i en la majoria dels casos dues voltes, i donaren uns resultats que es poden resumir així:

Universitat Central: Eleccions plenes a Matemàtiques, Física, Química; participació en els tres primers cursos i abstenció en els altres a Filosofia, Biologia, Medicina i Dret; divisió més complexa a Filologia i Econòmiques.

Universitat Autònoma: Percentatges diversos de participació, entre el 100% de Medicina i el 33% de Ciències de la Informació.

Universitat Politècnica: Participació del 56% a Arquitectura i abstenció gairebé total a Enginyers.

Les dades oficials que es varen donar per al conjunt de les Universitats de l'Estat eren d'una participació al voltant del 40% dels estudiants matriculats.

Diguem ràpidament que els percentatges de participació obtinguts eren bastant més elevats del que podia semblar si tenim en compte l'assistència habitual a les classes, molt inferior a les xifres oficials de matriculació, que és en definitiva el que sempre s'ha tingut en compte en valorar les diverses experiències d'organització del moviment estudiantil. També és significativa la participació més elevada que es produí en general en els primers cursos, sens dubte menys marcats pels anys de repressió i necessària clandestinitat que havien caracteritzat el moviment estudiantil del període immediatament anterior. No obstant, l'estructura de delegats i consellers que es muntà a partir d'aquestes eleccions no reeixí a impulsar veritablement una organització ni un moviment de masses entre els estudiant, tot i que va arribar a estructurar-se fins al màxim nivell de delegat d'Universitat: Jordi Dagà a l'Autònoma i Ignasi Vila a la Central. Però a l'absentisme i degradació de la

vida universitària acumulats en els anys anteriors, vingueren a afegir-se els llargs i greus conflictes del PND i els PNN que acabaren de col.lapsar la vida associativa a les facultats i escoles. Com deia un document estudiantil d'Econòmiques de l'Autònoma, la vaga s'havia convertit, a la llarga, en "una forma de no anar a classe amb la consciència tranquil·la", i jugava respecte als estudiants un paper clarament desmobilitzador. Al llarg del curs deixaren de funcionar molts consells de curs formats a partir de les eleccions, i en el tercer trimestre fins i tot alguns consells de facultat. La inviabilitat, igualment, d'altres tipus d'organització clandestina, acabaren de configurar el panorama de desorganització i desmobilització que caracteritzen els estudiants l'any 1975. Les noves eleccions convocades, seguint les pautes del Decret ministerial, en plena agonia del general Franco i després de tan poc fructuosa experiència, obtingueren l'abstenció general per resposta.

Vaga de PND i PNN

El paper protagonista de la conflictivitat universitària en aquest darrer curs del franquisme el jugaren el PND i els PNN.

El conflicte del personal no docent, que agrupava per primer cop en una acció reivindicativa secretàries, bibliotecàries, bidells, etc., havia començat amb unes negociacions amb el rector Estapé a principis d'octubre en la qual el PND s'oposava al sistema d'oposicions i demanava contracte laboral, alhora que exigia a curt termini una sèrie de reivindicacions que ja anaven en aquesta perspectiva: full salarial cada mes, quinze pagament, trienis, etc., així com el reconeixement de la comissió de PND democràticament elegida com a interlocutor. La no satisfacció d'aquestes peticions va motivar el primer atur del PND de tota la Universitat el dia 23 de gener, seguit de l'exigència de dimissió del gerent Bermejo, al qual es feia responsable de la mala ad-

ministració dels fons i de la paralització de les gestions destinades a resoldre els problemes, amb una concentració de dos-cents treballadors el dia 29 del mateix mes a les escales del rectorat. La vaga del PND adquirí un caràcter més profund i s'incorporà a la perspectiva de transformació de la institució universitària en assemblees conjuntes amb el professorat no numerari celebrades respectivament a l'Autònoma i a la Central el 31 de gener i el 10 de febrer, amb la confluència de reivindicar estabilitat laboral i de sou per part dels dos moviments. Després d'unes quantes setmanes de paràlisi gairebé absoluta de la Universitat, el PND va aconseguir algunes millores de les que constaven en la seva plataforma reivindicativa, especialment augment de sou i pagaments extres endarrerits, que els varen ser comunicades, en un ambient d'eufòria, pels vice-rectors Gomà i Gállego (Estapé ja era als Estats Units en tractament mèdic) en una assemblea de vuit-centes persones reunida a l'Aula Magna. Això va significar el final de la vaga, però el PND quedava així incorporat, com a moviment, a les tasques d'intervenció en la gestió de la Universitat i de transformació progressiva d'aquesta. El canvi respecte al caire immobilista i fins i tot repressiu d'administratius i bidells durant molts anys és prou digne de ser destacat.

Els PNN, per la seva banda, ja feia temps que arrossegaven problemes bàsics d'estabilitat laboral, de condicions de treball i fins i tot de cobrament regular dels sous establerts. Ja en els mesos de setembre i octubre varen començar a plantejar de nou les seves exigències, amb aturs entre el professorat de l'Autònoma, primer del 10 al 21 d'octubre --en el qual el rector Gandía es manifestà d'acord en subscriure contractes per dos anys i en suprimir requisits ideològics i de bona conducta policial, però es negà a negociar els augments de sous i de plantilla que els PNN demanaven--, i després el 29 d'octubre, dia en el qual s'organitzà un massiu recital de Raimon al campus de Bellaterra. El 13 de novembre, una assemblea de PNN de districte, en la qual s'aprovà fer dos dies de vaga, ja veié els primers indicis de desacords profunds en

el si del moviment, que es desenvoluparien al llarg del curs, centrats, entre altres qüestions, en la conveniència d'elegir comissions de representants que promoguessin les negociacions amb les autoritats acadèmiques, o de basar tot el funcionament organitzatiu del moviment de professors en la capacitat deliberatòria i decisòria de les assemblees.

Els mesos de gener i febrer començaren amb mobilitacions diverses, que incloïen la vaga de PND, la solidaritat estudiantil amb la vaga de SEAT i altres lluites obreres, i sobretot l'ampli moviment desfermat a partir de la clausura per part del ministeri de la Universitat de Valladolid, amb supressió de classes, examens i drets de matrícula fins al curs següent, després d'una llarga acumulació de malestar que havia començat amb la ^{de}tenció, caiguda per la finestra de la comissaria de policia i condemna a quatre anys de presó del delegat dels estudiants José I. Jancho, i que va acabar amb el llançament d'uns ous a la cara del rector José Ramón del Sol. Les protestes per la mesura repressiva contra la totalitat dels estudiants de Valladolid --sense precedents d'aquest abast-- inclogueren, a més del moviment ciutadà de la ciutat castellana, a Barcelona concentracions, interrupcions del trànsit amb cadires i pissarres a la plaça Universitat, una marxa de mil estudiants de Bellaterra, manifestacions a les Rambles i declaracions de solidaritat de nombroses entitats i associacions cíviques i populars.

En aquesta cresta de l'onada, els PNN de les tres Universitats de Barcelona celebraren una assemblea d'unes cinc-centes persones (amb assistència d'alguns estudiants) el 14 de febrer, on proposaren continuar la vaga iniciada quatre dies abans i aprovaren aquesta declaració:

"Plataforma reivindicativa aprovada per l'assemblea de professors de les tres Universitats de Barcelona del dia 14-2-75:

- "1. Augment lineal de sou de 10.000 ptes. i escala mòbil de salaris.
- "2. Contracte laboral amb participació democràtica en tots els estaments en la contractació.

"3. Reobertura immediata i incondicional de la Universitat de Valladolid i les altres facultats tancades.

"4. Readmissió de tots els professors separats de la docència a la Universitat (professors Senra, Sacristán...) i anul.lació de totes les sancions a tots els nivells de l'ensenyament.

"Els problemes que originen aquestes reivindicacions arrenquen de l'actual situació de l'ensenyament i del seu contingut autoritari i classista, i de la política repressiva de l'actual Govern a nivell general, que arriba fins i tot al límit intolerable i inhumà de l'aplicació de la pena de mort i l'ús sistemàtic de la tortura. Per això, inserim la nostra lluita en el marc de la lluita per les llibertats polítiques, socials i humanes i ens unim a totes les classes i capes socials amb interessos comuns a nosaltres.

"Mesures aprovades a la mateixa assemblea:

"1. Vaga activa indefinida a reconsiderar en cada moment segons el desenvolupament i l'estat de les negociacions.

"2. Extensió de la lluita a nivell de tot l'Estat espanyol.

"3. Designació d'una comissió negociadora que gestioni la consecució de la plataforma reivindicativa."

Per a la comissió negociadora foren elegits dos professors per cada Universitat, la majoria dels quals ja coneixem per la seva activitat com a estudiants en el si del moviment dels anys seixanta. Eren, per la Universitat Central, Enric Argullol i Ramon Torrent; per l'Autònoma, Joan Clavera i Narcís Serra; i per la Politècnica, Guillem Lusa i Manuel Sevilla.

Els dies següents coincidiren amb sengles jornades de lluita estudiantil els dies 20 i 26 de febrer convocades per ^{l'RGU}RGU que havien coordinat fins a representants de disset districtes, en exigència de reobertura de Valladolid i reconeixement per part del Ministeri de la mateixa RGU com a òrgan màxim de representació dels estudiants de tot l'Estat,

reivindicació aquesta última que significava un intent d'anar més enllà de les limitacions a la representació i organització estudiantil imposades pel Decret d'octubre anterior.

El 3 de març se celebrà a Barcelona la segona Assemblea de PNN de l'Estat espanyol, amb assistència de tres-cents delegats de les tres Universitats de Barcelona, Madrid, València, Santiago, Saragossa, Oviedo, Granada, Málaga i Sevilla. L'assemblea reafirmà com a unitàries i vàlides per a totes les Universitats les quatre reivindicacions que havien donat naixement a la vaga del professorat no numerari (augments de sou, contracte laboral, reobertura de Valladolid i readmissió dels professors sancionats), així com el compromís de solidaritat mútua contra la repressió, i la proposta de realitzar durant la vaga "activitats que vagin configurant el tipus d'Universitat democràtica, antiburocràtica, crítica i científica que respongui a les característiques de les distintes nacionalitats i regions de l'Estat espanyol".

Potser valgui la pena comentar breument algunes d'aquestes propostes.

Pel que fa a la plataforma reivindicativa de quatre punts, no hi ha dubte que l'element nou, creador i fecund, i conflictiu i problemàtic a la vegada, era el segon. En un document elaborat per un grup de PNN de Barcelona es deia:

"L'exigència de contractació laboral (...) té el seu punt de partida en la nostra visió del professor com a treballador de l'ensenyament assalariat (...) i topa de cara amb la política governamental de funcionarització del professorat mitjançant el mecanisme de les oposicions i la prèvia tesi doctoral individual. Es a dir, s'enfronta radicalment amb la concepció governamental del professor com a vitalici ser acrític d'una estructura burocràtica i fortament jerarquitzada."

Recollint aquesta argumentació, Manuel Sacristán va escriure amb posterioritat que la reivindicació de contracte laboral permetia obrir una

sortida a la disjuntiva entre l'afirmació de principis revolucionaris sense arrelament de masses i la mera pràctica sindicalista, ja que complia amb els requisits que "1º sean planteables con verosimilitud, sin neurótica ignorancia de la realidad, en el seno del aparato de enseñanza capitalista, pero 2º, tengan algún elemento que apunte a la superación de ese horizonte".³⁰

Però, tot i que es va arribar a ressucitar un article del ministre de Treball, Fernando Suárez, escrit tres anys abans, abonant el caràcter laboral de la relació contractual del professorat, el fet és que el contracte laboral es convertí en el veritable cavall de batalla de la vaga i el punt màxim d'incompatibilitat entre les peticions docents i les condescendències ministerials.

També fou força polèmica la realització de les activitats que pretenien configurar una Universitat de nou tipus que s'intentaren dur a terme en algunes facultats. L'escassa participació numèrica d'estudiants i professors, el caràcter parcial dels temes tractats i la irregularitat i poca perspectiva dels actes feien considerar abusiva la qualificació d'"Universitat paral·lela" que en alguns llocs s'els va voler donar. No obstant, en alguns centres hi hagué força varietat i continuïtat de temes. A títol il·lustratiu, n'esmentem alguns. Així, a Ciències de la Informació s'organitzaren vuit "seminaris" sobre els següents temes: "Mitjans de comunicació i llur problemàtica", "Alternatives a la Universitat", "Imperialisme", "Universitat i qüestió catalana", "Tendències i moviments revolucionaris actuals", "La lluita de classes a l'etapa franquista", "Sexpol", "Manipulació en la publicitat i el periodisme".

Una setmana d'actes a la Universitat Central era resumida així pel Correo Catalán: Dimarts a les cinc, als barracons de Pedralbes, la pel·lícula "El Angel exterminador". A les deu del matí a Arquitectura, la conferència "Antecedents i evolució de la problemàtica del professorat no-numerari". A les set, a Geològiques "Discussió sobre el segon cicle".

Dimecres, a Arquitectura a les deu, "Acte cultural de l'ensenyament en projectes", a les dotze a Lletres i a dos quarts de vuit als barracons, "Problemàtica dels barris de Barcelona, Sants" per Carles Carreras i altres. Dijous al matí, a Geològiques, "Gestió democràtica de la Universitat", a Arquitectura a les deu, Ignasi Solà Morales sobre "Autogestió d'urbanisme: l'experiència de Bolonia". Divendres, a Dret de l'Autònoma, "Europa, Espanya, el seu futur" per Josep Solé Barberà, a Lletres tres advocats parlaran sobre la pena de mort. Així mateix, a Dret, cada matí xerrades sobre aspectes del pla d'estudis, i a la tarda conferències socio-polítiques, a Econòmiques, "Esport i societat: el cas Barça" a càrrec de Carabén, Artells, Feliu, Ibarz, "Els comptes de l'Administració local" per Alexandre Pedrós, "Història del moviment estudiantil", etc.

Malgrat tots aquests esforços per a "omplir" els temps morts de la vaga, la desmobilització s'extenia entre professors i estudiants (aquests mai del tot identificats amb les motivacions de la lluita dels docents i poc atesos i informats pels que n'eren protagonistes). El 2 i el 4 d'abril, en sengles assemblees de PNN de l'Autònoma i la Central va sortir la proposta de tornar momentàniament a classe durant una setmana, coincidint amb l'entrevista prevista entre la comissió negociadora i representants del Ministeri, per tal de recuperar forces i replantejar-se el futur de la lluita en la nova situació. La proposta fou derrotada en ambdós casos, però el nombre d'assistents a l'assemblea era ja bastant minoritari, i la de la Central es va sentir obligada a adoptar l'acord de vaga com "indicatiu o de recomanació". Solament la majoria de cursos de l'Autònoma i les facultats d'Econòmiques, Biològiques i Químiques de la Central feren realment vaga, mentre els altres centres anaven donant per acabada l'acció en un clima més aviat d'escepticisme i desorganització.

El 7 d'abril, el subsecretari d'Educació i Ciència Mayor Zaragoza feia saber als PNN de la comissió negociadora de Madrid que no reprendria les converses mentre no hi hagués normalitat acadèmica a tots els

centres. Tan unilateral interrupció de les negociacions va moure fins i tot la junta de govern de Barcelona a prestar suport als PNN reivindicants, els quals aconseguiren ser rebuts informalment el dia 9 del mateix mes. La tercera Assemblea de PNN de l'Estat, reunida el 18 d'abril a Madrid, amb assistència de mil professors de Barcelona, Granada, La Laguna, Madrid, Múrcia, Málaga, Oviedo, Salamanca, Sant Sebastià, Santander, Santiago, Sevilla, València, Valladolid, Saragossa i UNED, va mantenir l'acord de vaga activa i indefinida. En una nova entrevista Mayr Zaragoza va fer la contraproposta de signar contractes administratius que s'assemblesin als laborals per un període de quatre anys, i es va atrevir a posar en dubte la representativitat de la comissió dels PNN, sens dubte en vista que a molts centres la majoria dels professors anaven tornant a classe. Uns dies després, el Ministeri amenaçava als professors en vaga amb aplicar-los el reglament de disciplina acadèmica i "como medida cautelar, la retención provisional de sus haberes" si no tornaven a la normalitat en un termini de vuit dies. Era sens dubte, el final de la llarga vaga del professorat no-numerari d'Universitat, que havia coincidit amb altres mobilitzacions paral·leles de diversos sectors de l'ensenyament (PNN d'Instituts, guarderies, etc.) i havia format entenedores i populars reivindicacions, però que havia estat incapaç d'imposar victòries concretes i s'havia anat esllanguint entre l'escepticisme i el cansament.

Un claustre per la democràcia

El 15 de març havia tingut lloc, però, una important reunió universitària que havia posat les bases dels moviments de renovació de la Universitat que, superant la crisi del moviment universitari del darrer període del franquisme, es desenvoluparien amb força en el nou període obert amb la mort de Franco i la irrupció de les forces democràtiques.

Un grup de PNN, estudiants i alguns catedràtics, més o menys vinculats al ventall polític representat pel PSUC, CSC i RSDC, havien rea-

litzat una sèrie de reunions periòdiques en els mesos anteriors per tal d'elaborar les grans línies d'una alternativa democràtica universitària i promoure algunes activitats destinades a popularitzar-la. Entre aquestes hi havia hagut l'homenatge a Bosch i Gimpera, celebrat tant a la Universitat Central com a l'Autònoma, i la Setmana de Cultura Catalana que en el mes d'abril es portaria a terme a la primera de les dites Universitats.

Després d'una Diada Universitària celebrada a Bellaterra l'11 de febrer, decidiren participar activament en el Claustre reglamentari que el rector Gandía anava a convocar per tal de convertir-lo en plataforma pública dels plantejaments democràtics i centre de compromís i acord entre els representants dels diversos estaments respecte a un conjunt de mesures i un programa de transformació de la Universitat. Tres dies abans de la data fixada per al Claustre, els PNN de Lletres convocaren una "Diada de reflexió universitària" en la qual s'aprovaren els documents elaborats durant les setmanes anteriors per una comissió designada en Assemblea de professors i es crearen les condicions per a anar al Claustre amb una posició de força que permetés capgirar-lo completament respecte a les funcions burocràtiques i rutinàries que havia complert tradicionalment.

Abans de passar a la crònica de la reunió reproduïm la declaració de principis que s'hi presentà, titulada Per una Universitat nova en una societat democràtica. Deia així:

"DECLARACIO DE PRINCIPIIS

"UNIVERSITAT I SOCIETAT

"1. La Universitat és un reflex de la societat en el nivell de les seves funcions específiques. La societat en què s'insereix la Universitat projectada és una democràcia econòmica, política i social; una societat democràtica i lliure tendent a l'eliminació de les divisions socials. La composició del seu estament discent tendirà a ser un re-

flex de la composició social orgànica d'aquesta societat.

"La política universitària és solament un aspecte de la política cultural i d'ensenyament global, i no ha de proposar-se la reproducció de la ideologia ara dominant sino la seva superació, lluitant per l'eliminació de la divisió social del treball i en particular de la separació entre el treball manual i l'intel.lectual.

"2. La Universitat ha de ser un organisme públic i popular, amb autogestió interna i amb un control d'aquesta autogestió per part de la societat. Aquest control serà exercit pels organismes públics corresponents, pels tribunals ordinaris i per un organisme, el Consell Social, que representi proporcionalment els diversos sectors i classes de la societat a partir de les organitzacions polítiques, sindicals, professionals, científiques ...

"3. La Universitat als territoris de l'actual Estat espanyol serà estructurada sobre la base del caràcter plurinacional d'aquests territoris. Tenint aquests territoris el dret a l'autodeterminació i, en tot cas, la pervivència de les seves cultures exigint el conreu i l'esbatanament dels seus trets culturals específics, la Universitat haurà de tenir compte d'aquestes exigències. A Catalunya existirà una Universitat nacional catalana.

"En relació a la política cultural popular, cal plantejar la política territorial universitària. Sembla convenient la desconcentració dels centres universitaris i la seva disseminació allí on hi hagi una demanda social de cultura superior que pugui ser satisfeta amb totalitat de garanties.

"FUNCIONS DE LA UNIVERSITAT

"4. La Universitat comprèn tots els aspectes del saber de la societat. Al progrés en el saber correspon la funció investigadora. A la transmissió del saber correspon la funció docent. A la difusió

del saber correspon la funció cultural, no limitada a l'estament discent, sino adreçada a tota la societat. A l'aplicació del saber correspon la funció consultiva per la qual la Universitat es posa a disposició de tota la societat i especialment dels aparells públics, l'assessorament dels quals serà preceptiu en determinades circumstàncies.

"Qualsevol d'aquestes funcions, independentment de les altres, té caràcter universitari, mentre s'exerceixi des de les institucions acadèmiques.

"5. En el desenvolupament de la seva funció docent, la Universitat tindrà en compte la inserció de l'estudiant en una societat concreta i en el temps present. En conseqüència, l'ensenyament serà pràctic alhora que teòric, tècnic alhora que científic, concret alhora que abstracte i sintètic.

"LLIBERTATS UNIVERSITÀRIES

"6. Les llibertats universitàries no consisteixen en altra cosa que en l'aplicació a la col·lectivitat d'ensenyants, alumnes i empleats dels drets humans i socials reconeguts en les societats democràtiques als individus i a les institucions.

"7. En l'àmbit universitari les llibertats que han de ser més salvaguardades són:

- a) Cap discriminació no serà exercida contra professors, estudiants o empleats per motius de raça, sexe, religió o ideologia.
- b) Tots els estaments que componen la Universitat poden associar-se amb finalitats acadèmiques, professionals, econòmiques, polítiques o altres.
- c) Els estaments universitaris poden reunir-se lliurement amb qualsevol finalitat, amb la sola limitació del respecte als reglaments de funcionament, elaborats preceptivament amb participació de tots els interessats.

- d) Tots els estaments universitaris poden expressar lliurement les seves opinions, tant a les aules com a través dels mitjans de comunicació, dintre i fora de la Universitat. La publicació, difusió i venda dels mitjans de comunicació de tot tipus és garantida. De forma paral·lela es garanteix el dret a rebre la més àmplia informació.
- e) Els estaments universitaris tenen el dret d'interrompre les respectives tasques, com a recolzament de reivindicacions acadèmiques, econòmiques, polítiques o d'altres interessos comuns.

"UNIVERSITAT I QUESTIO CATALANA

"8. La Universitat, a Catalunya, serà nacional catalana. Això significa essencialment, en l'aspecte lingüístic, la co-oficialitat del català com a idioma administratiu, i l'ús preferent del català com a llengua docent; en l'aspecte cultural el tractament preferent de tota mena de temes socials, polítics, culturals ... que siguin específics de la realitat catalana.

"Alhora cal afirmar el dret de la població castellana a la llibertat de l'ús públic de la seva llengua i al conreu específic de la seva cultura en l'àmbit universitari.

"GESTIO DE LA UNIVERSITAT

"9. La Universitat gaudeix d'autonomia de gestió dels seus afers, tant en l'ordre administratiu com en l'ordre acadèmic.

"L'autogestió universitària té uns límits clarament establerts, que es redueixen a les següents instàncies, i només a aquestes:

- a) L'Administració de l'entitat pública a la qual pertany, únicament pel que fa referència a l'aplicació de les lleis d'educació vigents.
- b) Els tribunals, en l'observació de les lleis.
- c) El Consell Social, com a instància representativa de la societat en les qüestions de política universitària.

"10. La Universitat estableix lliurement la seva estructura administrativa i de govern, amb determinació expressa de la participació dels diferents estaments. L'òrgan suprem de representació i de decisió és el Consell General, on es troben representats tots els estaments: professors, alumnes, empleats, elegits per sufragi directe i universal dins de cada estament.

"De manera paral·lela seran creats els Consells generals de les diverses unitats acadèmiques i administratives.

"Tots els càrrecs de govern, que poden ser individuals o col·legiats, seran sempre electius. Les persones elegides per ocupar càrrecs de govern són responsables davant el Consell General.

"11. La Universitat estableix lliurement la seva estructura acadèmica sense quedar lligada per les institucions tradicionals.

"La Universitat organitza lliurement els cicles i plans d'estudi, i determina els títols corresponents a cada branca i cicle. Els títols universitaris no equivaldran automàticament a títols professionals, les condicions dels quals seran determinades per les institucions polítiques corresponents.

"Per acord del Consell General, la Universitat pot adequar les seves estructures acadèmiques, els seus plans d'estudi i la seva titulació als vigents en altres universitats.

"GESTIO ECONOMICA I FINANÇAMENT

"12. La Universitat autogestionarà els seus béns, ingressos i despeses, amb les mateixes limitacions que es reconeixen per a la gestió universitària amb caràcter general.

"Els béns de la Universitat procediran:

- a) Bàsicament, del pressupost estatal o d'altres organismes públics en forma de consignacions globals.
- b) De la pròpia gestió i del seu patrimoni.
- c) D'aportacions directes de persones físiques o jurídiques.

"El pressupost serà establert pel Consell General d'acord amb les necessitats generals i les específiques de cada unitat acadèmica.

"13. Els criteris d'assignació dels béns gestionats no seran únicament de rendibilitat econòmica. S'hauran d'adequar a la funció de la Universitat, que no és la de simple reproductora de la força de treball, i per tant hauran de valorar aspectes educatius, d'investigació, de difusió de la cultura. Tot i això, un dels criteris serà també l'inseriment dels graduats en la societat.

"El Consell General donarà compte al Consell Social de l'execució del pressupost, sense perjudici de les disposicions del dret pressupostari vigent.

"ORGANITZACIO DE L'ACTIVITAT ACADEMICA

"14. Els plans d'estudi, d'investigació o d'altres activitats seran proposats per les diverses unitats acadèmiques, i sancionats pel Consell General, prèvia consulta als organismes públics corresponents i al Consell Social.

"15. El Departament serà la unitat bàsica de la Universitat per a les funcions docents i investigadores. Cada Departament resultarà de la integració de les funcions d'un conjunt de disciplines amb afinitats o relació, sota criteris de coordinació, eficàcia i economia.

"Els programes de les assignatures i el projectes d'investigació seran proposats pels Departaments, amb atenció especial als suggeriments dels professors i alumnes, i sancionats per la instància acadèmica immediatament superior. Hi haurà també la possibilitat de proposar plans d'estudi o d'activitats interdepartamentals.

"L'organització dels cursos serà proposada per professors i alumnes i sancionada pel Departament.

"PROFESSORAT

16. La Universitat incorpora amb total autonomia personal nacional i estranger tant per a la docència com per al desenvolupament de les altres funcions universitàries. El personal serà contractat en virtut de la seva competència o valua científica, acreditada en general --pero no necessàriament-- per la possessió de títols acadèmics o professionals. En aquesta actuació la Universitat no està lligada per l'eventual existència de cossos d'ensenyants o titulars preestablerts.

"17. L'Estatut del professorat establirà normativa almenys en els capítols de: selecció, contractació (dedicació, remuneració, condicions de treball, seguretat social...), renovació, promoció, rescisió dels contractes.

"La competència i el rendiment són condicions sine qua non per a la permanència dels professors. La Universitat establirà els mecanismes que garanteixin els drets de les persones i l'eficàcia de les funcions.

"ESTUDIANTS

"18. L'estudiant és un ciutadà en la plenitud dels seus drets. Per tant, cap mena de discriminació no podrà ser-li feta per la seva condició d'alumne. La seva funció com a tal és alhora la d'adquisidor de coneixements i la d'investigador; alhora la d'aprenent i la de tècnic. L'estudiant participarà plenament en els òrgans de gestió de la Universitat.

"19. L'accés a la Universitat és obert a tothom, sense distincions socials, econòmiques, polítiques o ideològiques. Això comporta una organització de l'ensenyament primari i secundari que faci possible la desaparició de barreres econòmiques i socials. L'accés a la Universitat no exigirà més que la demostració d'un grau de maduresa cul-

tural suficient, si bé es presumirà que la possessió d'un títol de grau mitjà comporta aquesta maduresa. La permanència en els estudis dependrà del rendiment.

"20. Caldrà establir un sistema de beques, organitzat de forma que garanteixi la igualtat de condicions de tots els estudiants.

"PERSONAL UNIVERSITARI NO DOCENT

"21. L'Estatut del personal universitari no docent establirà normativa almenys en els capítols de: selecció, contractació (dedicació, remuneració, condicions de treball, seguretat social...), renovació, promoció, rescisió dels contractes.

"22. La Universitat establirà els mecanismes que garanteixin els drets del personal universitari no docent, inclosa la participació en els òrgans de la Universitat, i que assegurin la eficàcia de les funcions."

El 15 de març es reunien a l'edifici del rectorat de Bellaterra els catedràtics, PNN i estudiants amb participació claustral, juntament amb el Patronat i un grup de periodistes ben atents al desenvolupament dels fets. Immediatament després de la salutació del rector Gandía, demanà la paraula el catedràtic Rafael Jiménez de Parga per a proposar l'ampliació de l'ordre del dia, que inicialment era únicament previst per a parlar de problemes d'infraestructura i funcionament administratiu, amb els següents punts: Consideració dels documents elaborats pels professors i aprovats en la Diada esmentada, ~~un~~^{el} titulat "Per una Universitat nova en una societat democràtica", i l'altre sobre l'Estatut del Professorat Contractat; petició d'amnistia; i proposta de constitució d'una comissió d'estudiants i professors per a elaborar el projecte d'estatuts definitius de la Universitat. Amb estires i afluixes entre el rector i els de-

fensors de la proposta, es realitzà una votació secreta que acordà ampliar l'ordre del dia en el sentit apuntat.

Poca estona després, quan el professor Vergara havia començat a parlar en català, el rector Gandía el tallà en sec i féu saber el veto que per "ordre superior" s'havia donat a l'ús de la llengua catalana en el claustre. "Este es un acto oficial de la Universidad y debe utilizarse el castellano", va dir, en una intervenció que va provocar un cert rebombori i va estar a punt de posar en perill la continuïtat de la reunió. Era una repetició del "NO" que divuit regidors de Barcelona havien donat uns dies abans a l'aprovació d'un ajut municipal a l'ensenyament del català i que ja engegava l'àmplia campanya que sobre aquest tema es va desenvolupar els mesos següents.

Malgrat tot, la reunió va continuar, i, després d'un matí dedicat als punts burocràtics de l'ordre del dia es passà a la discussió del "Manifest de Bellaterra" i el document sobre el professorat contractat. Tots dos representaven les més reflexionades i madures aportacions sortides dels rengles universitaris en uns quants anys i han constituït des d'aleshores un punt de partida indiscutible per a les altres elaboracions i propostes que han anat apareixent en el camí de la conquesta d'una Universitat democràtica, autònoma i catalana al servei de les necessitats del país. En la reunió del Claustre de Bellaterra, ambdós documents varen ser acceptats com a base de treball per a ulteriors concrecions de política i gestió universitària concretes.

El professor Josep Laporte va defensar a continuació la constitució paritària d'una comissió d'estudiants i professors per a elaborar els estatuts de la Universitat Autònoma, inspirant-se en els criteris del Manifest anterior, proposta que va ser aprovada per unanimitat.

I aleshores prengué de nou la paraula R. Jiménez de Parga per a fer comuna a tots els presents la sol·licitud d'una amnistia general per als presos i exiliats polítics, dins de la campanya que en aquell moment promovia Justícia i Pau, afegint-hi la d'amnistia per als estudiants i pro-

fessors sancionats per motius ideològics o polítics i reincorporació dels mateixos a las tasques docents o discents. El ponent remarcà la diferència entre amnistia i indult: "La amnistía es abolición, el indulto es perdón", "la amnistía purifica y rehabilita, el indulto humilla", "la amnistía es un acto de justicia, el indulto es un acto de oportunidad". Les seves darreres paraules provocaren els aplaudiments:

"La petición de amnistía está en todos vuestros nobles corazones, pero yo os pido que sea motivo de un acuerdo colectivo que refunda la consciente y fría voluntad de cada uno. Amnistía para todos, pues es posible que quienes hoy la niegan puedan necesitarla para ellos en un futuro nada lejano."³¹

La proposta es va aprovar per 84 vots a favor, 4 en contra i 5 abs-tencions.

La reunió es clogué amb els acords de demanar la creació d'una Universitat balear, la reobertura de Valladolid i l'adhesió a la celebració del III Congrés Universitari Català, així com la convocatòria d'un altre claustre en el qual es procedís a l'elecció democràtica del rector.

El claustre de Bellaterra aparegué, en aquell darrer curs del franquisme, tan caòtic en molts aspectes, com un illot d'esperança per a un futur democràtic que permetés transformar realment la Universitat. Era ben significatiu, al mateix temps, que les propostes en aquest sentit ja no fossin únicament un producte del moviment estudiantil --com havia succeït durant molts anys, quan aquest estava en ple auge-- sinó el resultat d'una àmplia entesa dels diferents estaments universitaris que apuntava ja cap a una nova època d'intervenció democràtica en les institucions universitàries per part del conjunt de forces socials interessades en el millorament de l'ensenyament superior i en la qual el moviment dels estudiants ja no seria, afortunadament, l'única veu que s'aixecaria en aquest sentit.

fessors sancionats per motius ideològics o polítics i reincorporació dels mateixos a las tasques docents o docents. El ponent remarca la diferència entre amnistia i indult: "La amnistia es abolición, el indulto es perdón", "la amnistia purifica y rehabilita, el indulto humilla", "la amnistia es un acto de justicia, el indulto es un acto de oportunidad". Les seves darreres paraules provocaren els aplaudiments:

"La petición de amnistia está en todos vuestros nobles corazones, pero yo os pido que sea motivo de un acuerdo colectivo que refunda la consciente y fría voluntad de cada uno. Amnistia para todos, pues es posible que quienes hoy la niegan puedan necesitarla para ellos en un futuro nada lejano."³¹

La proposta es va aprovar per 84 vots a favor, 4 en contra i 5 absencions.

La reunió es clogué amb els acords de demanar la creació d'una Universitat balear, la reobertura de Valladolid i l'adhesió a la celebració del III Congrés Universitari Català, així com la convocatòria d'un altre claustre en el qual es procedís a l'elecció democràtica del rector.

El claustre de Bellaterra aparegué, en aquell darrer curs del franquisme, tan caòtic en molts aspectes, com un illot d'esperança per a un futur democràtic que permetés transformar realment la Universitat. Era ben significatiu, al mateix temps, que les propostes en aquest sentit ja no fossin únicament un producte del moviment estudiantil --com havia succeït durant molts anys, quan aquest estava en ple auge-- sinó el resultat d'una àmplia entesa dels diferents estaments universitaris que apuntava ja cap a una nova època d'intervenció democràtica en les institucions universitàries per part del conjunt de forces socials interessades en el millorament de l'ensenyament superior i en la qual el moviment dels estudiants ja no seria, afortunadament, l'única veu que s'aixecaria en aquest sentit.

Aprovat general polític

Però encara quedava pendent la resolució acadèmica final del curs, d'un curs que pràcticament no havia existit com a tal però que havia de donar resposta a les aspiracions estudiantils de ser incorporat a l'expedient. En les assemblees de PNN celebrades durant el mes de maig, mentre la majoria dels professors feien saber la seva intenció de portar a terme "evaluacions responsables" d'acord amb les (escasses) ensenyances impartides durant el curs i els treballs i estudis que els alumnes poguessin realitzar, un sector radical del professorat --en el qual hi havia membres de grups d'extrema esquerra i, curiosament, alguns militants del què alguns van anomenar PSUC-històric-- defensava el boicot als exàmens i a la firma d'actes com a conclusió lògica de tot el desenvolupament dels mesos anteriors. La inviabilitat de fet d'aquesta proposta va fer que fos paulatinament substituïda per la de concedir un "Aprovat general polític" (AGP) que salvés els formulismes acadèmics sense perjudici per als estudiants però al mateix temps mantingués una certa coherència amb les posicions de vaga intransigent que alguns sectors havien aguantat fins aleshores. Així s'explicava en un document de la facultat de Filosofia de la Central:

"El curs 1974-1975 no té solució acadèmica possible i s'ha de solucionar, si de cas, de forma política.

"Si bien la salida política más lógica --coherente con la inexistencia de condiciones académicas-- sería la renuncia conjunta de profesores y alumnos a dar y recibir calificaciones, no obstante, vista la dificultad subjetiva de muchos de asumir los riesgos que tal medida comporta, los profesores y alumnos de esta sección de Filosofía decidimos proceder a una calificación colectiva simbólica sin ningún tipo de examen previo, que ponga de relieve la imposibilidad académica real de evaluación y sirva al mismo tiempo de forma política de protesta contra la situación universitaria actual."

El 23 de maig, una assemblea, ara ja molt minoritaria, de PNN decidia fer seva aquesta decisió i matisava la necessitat d'acompanyar

"l'aprovat general sense evaluació amb un document explicatiu de la situació general i amb la possibilitat d'incloure modulacions que han de ser decisions col·lectives de curs i sempre per iniciativa dels estudiants; la qual cosa inclou la possibilitat que l'estudiant que sol·licita evaluació pugui suspendre. L'acord inclou les convocatòries de juny i setembre. S'acorda així mateix no realitzar cap acte de qualificació abans del 15 de juny i retardar el lliurament d'actes almenys fins el 30 de juny."

Aviat els rectors decidiren demanar l'aval dels caps de departament a les actes signades pels professors responsables, i el Consell de rectors, reunit l'11 de juny, anuncià que anul·laria els aprovats generals que hi poguessin haver i procediria a la formació de tribunals especials de qualificació.

La decisió de donar un aprovat general polític causà gran sorpresa en l'opinió pública i va motivar diverses preses de postura, indignades unes, enutjades altres, iròniques en alguns casos, fins i tot entre els mateixos professors i estudiants que se suposava que havien de protagonitzar-la.

I en realitat, a part d'alguns aprovats generals més o menys encoberts, l'Aprovat General Polític decidit a l'assemblea de PNN només es va aplicar a la facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació (on els professors Francesc Fernández-Buey i Miquel Candel varen arribar a la posició extrema d'afegir a l'acta una nota de protesta per les coaccions ministerials al cap del departament, fet que els va valer que estés en dubte la seva continuïtat com a professors durant uns mesos), i en el cas de l'Autònoma, a Econòmiques i Ciències de la Informació i alguns cursos aïllats de Lletres i Dret. La resta de cursos i facultats intentaren fer una cerimònia d'aparença "normal" d'examens en un clima de

degradació acadèmica, intel.lectual i professional que gairebé feia tocar fons la crisi universitària que s'havia anat acumulant al llarg de tots aquests anys que hem vist.

Una tarda de vaga, uns quants centenars de persones havien recorregut el trajecte entre la facultat de Ciències i el rectorat de l'Autònoma en una processó mortuòria amb espelmes, un fèmetre i cants gregorians. L'esquela deia:

"RIP Universidad. Murió gracias a la excelente gestión ministerial y administrativa. Sus afligidos hijos, estudiantes, piden una oración por su próxima resurrección en forma democrática. El entierro tendrá lugar en el campus de la UAB (Bellaterra) a las 3,30 horas del viernes. No se invita particularmente. Se ruega a los asistentes lleven cirios y riguroso luto. Casa Mortuoria: Facultad de Ciencias."

EPÍLEG. LA FI DEL MOVIMENT ESTUDIANTIL?

No hi ha dubte que el protagonisme polític que en tants moments de la nostra vida col·lectiva dels darrers anys havia jugat el moviment estudiantil --com hem pogut veure al llarg de les pàgines anteriors--, ha quedat molt al fons de l'escenari després de la mort de Franco.

Efectivament, la Universitat ha estat, sobretot en els darrers vint anys, un marc privilegiat on s'han desenvolupat lluites, corrents de pensament i batalles d'àmplia transcendència social y política. El major grau de llibertat de fet que els estudiants hi havien conquerit, el mateix caràcter inquiet, sensible i inestable de l'estament estudiantil, l'agudització de la mateixa problemàtica pròpiament universitària, etc., l'havien convertida en un punt de referència social constant, reflex en molts aspectes d'altres moviments més o menys soterrats que no gaudien d'una presència tan pública i permanent en l'escena política. Fins i tot en el darrer període, que ja cobava una crisi llargament acumulada del moviment universitari, les posicions preses entorn de qüestions universitàries pels partits i forces polítiques de les quals hé se savia la seva activitat a nivells socials més amplis, la revalidació de l'experiència de la Universitat Autònoma, tan vinculada a l'Autonomia de Catalunya i les institucions que li són pròpies, la utilització del Claustre com a tribuna pública, les primeres peticions d'amnistia reproduïdes a la premsa, les converses entre delegats universitaris i autoritats oficials, etc., no deixaven de ser una mena de reproducció a petita escala d'una àmplia vida social, encara més amagada i latent.

Però la irrupció oberta de les forces democràtiques des de finals de l'any 1975, la politització creixent de la població i l'entrada en la fase de transició definitiva cap a la democràcia, ha posat el moviment universitari en un segon pla, en alguns aspectes (per exemple, el moviment estudiantil no s'ha arribat a incorporar mai seriosament a l'Assemblea de Catalunya) fins i tot en paper de comparsa. L'esfumament del mo-

viment estudiantil --que de fet ^{ha} anat acompanyat d'una àmplia i activa participació d'estudiants en les mobilitzacions populars-- podria ser un bon símptoma si a la Universitat no perduessin els problemes fonamentals que s'han anat aplegant tots aquests anys i la crisi de fons que sotragueja tota la institució, fent-la fins i tot objecte d'un cert desprestigi i escepticisme entre àmplies capes socials. Però aquesta crisi hi és, i difícilment podrà ser abordada sense la participació dels estaments que hi són més directament vinculats.

Probablement s'ha acabat --i això seria un signe de maduresa del país-- el paper desmesuradament protagonista dels estudiants en les lluites polítiques generals (paper, d'altra banda, que solen jugar en tots els països sotmesos a règims dictatorials), però hom no pot donar per definitiva l'absència i l'apatia dels discents d'aquelles iniciatives i processos tendents a una profunda renovació universitària sorgits del mateix si de la institució. Aquest és el cas, per exemple, de la no-participació estudiantil en els treballs preparatoris del III Congrés Universitari Català, probablement la perspectiva més prometedora de totes les que han aparegut en uns quants anys. La inhibició, el corporativisme i el reclosiment acadèmic serien en aquest cas un mal presagi per al país si és que és veritat que la joventut intel·lectual juga en moltes ocasions un paper d'avançada respecte al conjunt de la societat.

APENDIX I

PROFESSORS EXPULSATS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA EN 1939

A continuació es reproduïx una llista per facultats de professors numeraris i no-numeraris, exiliats, expulsats o empresonats en acabar la guerra civil i que, per tant, desaparegueren de la Universitat de Barcelona.

La llista es basa en la relació alfabètica apareguda a "Catalunya sota el règim franquista", Edicions Catalanes de París, 1973, pp. 349-355. S'ha completat la filiació d'alguns dels citats, i s'hi han afegit els següents noms:

Ramon Sugrañes (Lletres), Joan Cuatrecasas, Rosend Carrasco, Cristià Cortés, Heliodoro Téllez (Medicina), Carles Mascareñas (Dret), Miquel Masriera (Ciències), citats en els documents preparatoris d'una "Unión de Profesores ~~mxak~~ Universitarios en el Extranjero" que es va constituir a París el 21 de desembre de 1939.

Leandre Cervera, Emili Mira (de Medicina) i Ramon Coll i Rodés (Dret), citats per la ponència "Història de la Universitat" de la 3ª Setmana de Renovació Universitària, SDEUB, abril 1966.

Joaquim Balcells (Lletres), citat per Maria Aurèlia Capmany: "Pedra de toc", Nova Terra, Barcelona 1970.

No és pas una llista exhaustiva, però sí indicativa de les gravíssimes conseqüències que tingué la depuració del personal docent en 1939.

FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES

EXILIATS. Numeraris: Pere Bosch i Gimpera (Prehistòria i Història Antiga), Rector de la Universitat Autònoma), Pompeu Fabra (Filologia Catalana, President del Patronat de la Universitat Autònoma), Joaquim Xirau i Palau (Filosofia, degà de la facultat), Jaume Serra i Hünter (Filosofia, ex-rector de la Universitat de Barcelona), Angel Arraiz (Teoria i Història de l'Art). No-numeraris: Hermini Almendros (Pedagogia), Gabriel Alomar (Literatura castellana), Marià Baldó (Pedago-

gia), Domènec Casanovas (Filosofia), Margarida Comas (Pedagogia); Joan Corominas (filologia Romànica), Núria Folch i Pi (Lògica), Alexandre Galí (Pedagogia), David García Bacca (Filosofia), Pere Grases (Llengua aràbiga), Joan Mascaró (Llengua anglesa), Eduard Nicol (Pedagogia), Lluís Niccolau d'Olwer (Llatí i Literatura llatina medieval), Carles Riba (Llengua grega), Joan Roura (Pedagogia), Miquel Santaló (Metodologia), Alfons Serra i Baldó (Literatura catalana), Ferran Soldevila (Història de Catalunya), Ramon Sugrañes.

EXPULSATS. Higini Amgina (Història de la Música), Ramon Aaramon i Serra (Filologia romànica), Enric Bagué (Història medieval), Joaquim Balcells, Pere Bohigas (Paleografia i Diplomàtica), Josep M. Calsamiglia (Filosofia), Guillem Díaz-Plaja (Literatura castellana), Miquel Farrà (Llengua catalana), Jordi Maragall (Pedagogia), Manuel Montoliu (Literatura castellana), Marçal Olivar (Literatura catalana), Joan Petit (Filologia clàssica), Jordi Rubió i Balaguer (Literatura catalana i castellana), Eduard Valentí (Filologia clàssica), Jaume Vicens Vives (Història Moderna).

FACULTAT DE MEDICINA

EXILIATS. Numeraris: Joaquim Trias i Pujol (Clínica Quirúrgica, degà de la facultat), Antoni Trias i Pujol (Clínica Quirúrgica), Joan Cuatrecases, Jesús Me Bellido (Fisiologia i Farmacologia experimental), August Pi i Sunyer (Fisiologia), No-numeraris: Bonaventura Benages (Fisiologia), Francesc Hergés i Ribalta (Anatomia), Joan Bofill i Deulofeu (Fisiologia), Raimon Carrasco i Formiguera (Malalties de Nutrició), Antoni Grinyó (Fisiologia general), Rosend Carrasco, Cristina Cortés Lladó, Pere Domingo (Microbiologia), Albert Folch i Pi (Malalties de Nutrició), Josep Isern, Emili Mira, Antoni Morales i Llorens (Cirurgia), Antoni Peyrí i Rocamora (Dermatologia i Sifilografia), Cèsar Pi i Sunyer i Bayo (Bioquímica), Jaume Pi-Sunyer i Bayo (Fisiologia), Jaume Reventós i Pijoan (Fisiologia), Lluís Sayé (Fisiologia), Josep Trueta (Clínica Quirúrgica), Heliodor Téllez,

EXPULSATS: Gregori Valls i Jordana (numerari de Pediatria), No-numeraris: Josep Alsina i Bofill (Clínica Mèdica), Agustí Amell (Clínica Mèdica), Antoni Armengol (Bioquímica), Joaquim Arumí i Fargas (Oftalmologia), Ignasi Barraquer (Oftalmologia), Pere Calafell (Pediatria), Lluís Callís (Anatomia Patològica), Pere Camps i Juncosa (Clínica Mèdica), Carles Cardenal de Salas (Farmacologia), Pau Cartanyà (Microbiologia), Lluís Carulla (Obstetrícia), Lluís Celis (Propedèutica Clínica), Leandre Cervera, Joan Codina (Clínica Mèdica), Manuel Corachán (Clínica Quirúrgica), Francesc Domènec i Alsina (Clínica Quirúrgica), Francesc Esquerdo (Clínica Mèdica), Enric Fernández i Pellicer (Propedèutica), Didac Ferrer (Histologia), Joaquim Fuster (Medicina legal), Martí Garriga i Roca (Ginecologia), Josep Gómez i Márquez (Oftalmologia), Lluís Gubern (Patologia), Francesc Gimeno (Clínica Quirúrgica), Pere Martínez García (Pediatria), Ferran Martorell i Otzet (Terapèutica Quirúrgica), Josep Montguió (Fisiopatologia), Benet Perpiñà Robert (Clínica Mèdica), Jaume Pi i Figueras (Clínica Quirúrgica), Eduard Pons i Tortella (Anatomia), Eduard Pou i Pradell (Pediatria), Joan Prim (Clínica Quirúrgica), Joan Puig i Sureda (Terapèutica Quirúrgica), Joan Rebassa (Clínica Quirúrgica), Jacont Raventós (Fisiologia), Enric Ribas i Isern (Clínica Quirúrgica), Enric Ribas i Ribas (Clínica Quirúrgica), Josep M. Roca de Vinyals (Otorrinolaringologia), Alfred Rocha (Clínica Mèdica), Josep M. Sala i Ginebreda (Pediatria), Joan Sala i Roig (Clínica Mèdica), Francesc Salamero (Clínica Quirúrgica), Tomàs Seix (fisiologia), Francesc Serrallach (Urologia), Josep E. Sinarro i Puig (Clínica Mèdica), Carles Soler Dopff (Higiene i Sanitat), Jaume Sunyer i Pi (Microbiologia), Ramon Sutinyach Oller (Propedèutica Clínica), Joan Surés (Clínica Mèdica), Pere Tarrés (Clínica Mèdica), Francesc Terrades (Ginecologia), Eduard Tolosa (Neurologia), Alfons Trias Maxencs (Pediatria), Josep Usua (Clínica Quirúrgica), Antoni Valls i Conforte (Microbiologia), Miquel Vilar i Vidal (Anatomia).

EMPRESONAT: Bel.larmé Rodríguez i Arias (Neurologia).

FACULTAT DE DRET

EXILIATS. Numeraris: Josep Xirau i Palau (Processal). No-numeraris: Rafael Closes (Marítim), Ramon Coll i Rodés (Català), Carles E. Mascareñas, Antoni Moles i Calvet (Públic), Josep Quero i Morales (Internacional), Manuel Sánchez i Sarto (Economia Política).

EXPULSATS. Josep Oriol Anguera de Sojo (Romà i Català), Manuel Reventós (Economia Política), Miquel Vidal i Guardiola (Finances).

EMPRESONAT: Josep M. Boix i Raspall (numerari de Dret Mercantil).

FACULTAT DE CIENCIES

EXILIATS. Numerari: Antonio García Banús (Química Orgànica). No-numeraris: Rafael Candel i Vila (Mineralogia), Miquel Masriera, Pere Pi i Calleja (Matemàtiques), Eduard Salas i Bosch (Química Orgànica), Josep A. Vandellós (Estadística).

FACULTAT DE FARMACIA

EMPRESONATS. Numerari: Josep Deulofeu (Química inorgànica). No-numeraris: Antoni Colomer (Anàlisi Química), Pius Font i Quer (Botànica).

APENDIX II

PUBLICACIONS ESTUDIANTILS DE BARCELONA 1939-1975

La llista de publicacions que segueix a continuació inclou totes aquelles realitzades bàsicament per i per^a estudiants de la Universitat de Barcelona en el període estudiat.

Això vol dir que hi tenen cabuda, tant els portantveus de seccions universitàries de partits polítics com els de organitzacions polítiques o sindicals estrictament universitàries, com les revistes culturals i els butlletins informatius i de tota mena fets per estudiants. S'inclouen, per tant, publicacions legals i clandestines, algunes realitzades amb molts mitjans tècnics i materials i una llarga i regular periodicitat i d'altres amb gran escassetat de mitjans i l'aparició a vegades d'un sol número (però sempre amb vocació de periodicitat, encara que no hagi reeixit).

No s'inclouen, en canvi, les publicacions polítiques o informatives d'abast més general o diferent de l'universitari, encara que dediquin una part del text a la Universitat o al moviment estudiantil, com tampoc les publicacions d'organitzacions juvenils no específicament universitàries ni les destinades als estudiants de batxillerat, formació professional, etc., ni les publicacions acadèmiques oficials de la Universitat. Tampoc hem inclòs les publicacions unitàries ni els fulls solts, octavilles, etc., encara que estessin signats per una mateixa organització, si apareixien sense títol ni cap altre signe de respondre a diferents números d'una mateixa publicació. Sens dubte, un dels sectors que queda menys informat és el de la gran quantitat de butlletins informatius, crítics i acadèmics realitzats a nivell de curs, i moltes vegades amb l'aparició únicament d'un o dos números, que són més difícils de recuperar exhaustivament, així com tota la sèrie de cartells, autèntics periòdics murals, que varen començar a confeccionar-se amb el SDEUB i conegueren un gran auge a partir de 1968 (a Econòmiques, per exemple,

recordo l'aparició gairebé setmanal de "El fantasma" dels E.M-L, "El Datzibao" de OC-B.R., "LA Xispa", del PSUC, en els primers setanta). Queden fora del període estudiat totes les publicacions aparegudes per primer cop després de 1975.

Amb tot, em sembla que la llista pot ser una contribució a la història de la premsa de Catalunya sota el franquisme, i alhora un signe clar de la vitalitat dels estudiants que hem intentat posar de manifest en les pàgines precedents. L'autor agrairà qualsevol informació addicional sobre el tema.

Boletín del SEU. FET de las JONS. "Editado por la Delegación de Prensa y Propaganda del SEU en Barcelona". Amb el lema "Estudio y acción", va aparèixer al llarg del curs 1939-40. L'últim nº vist és el 8 (maig 1940).

Noticuario de actividades del SEU. Sabem que al llarg de 1941 en van sortir 27 números.

Unidad. "Periódico quincenal del SEU". Sabem que durant l'any 1941 en van sortir 20 números.

Alerta. Els nº 1 i 2 (abril i maig de 1942) se subtitulaven "Revista del SEU de Barcelona". A partir del nº 3, "Revista universitaria"; a partir del 7, "Revista universitaria editada por el departamento de Prensa y Propaganda del SEU"; i a partir del 9, "Boletín de información del Distrito Universitario". El nº 10 (juliol 1943) fou el darrer de la primera època. Reaparegué el novembre del mateix any, amb la indicació "Año 1, segunda época", però continuant la numeració anterior, fins el nº 16 (desembre 1943).

Estilo. La primera època va del nº 1 (juliol 1944) fins el nº 25 (març 1946) i se subtitulà "Revista del Distrito Universitario de Cataluña y Baleares del SEU". La segona època comença amb el número de juliol de 1948 i acaba amb el de juliol de 1949, sempre amb la indicació "Órgano interno del SEU". Reapareix el 1953 amb el subtítol "Pregón de los estu-

liantes" i la indicació "Edita: el SEU", fins el nº 13 d'octubre de 1955. La quarta i darrera època inclou 18 números entre 1957 i 1959 amb el caràcter d'"Información Universitaria" i la indicació "Editado por el SEU de Cataluña y Baleares".

Santa Fe. Revista de les "Milicias Universitarias". Aparegué de 1944 a 1947.

Orientacions. El nº 1 va sortir el febrer de 1945 i el nº 25 i últim el març de 1947. Els 10 primers números anava signat pel Front Universitari de Catalunya, i a partir de l'11 (novembre de 1945) com a "Organ del Front Universitari de Catalunya i Portantveu dels Grups Nacionals de Resistència".

Torxa. "Portantveu d'Acció Universitària d'Estat Català". Dos números (el maig i el juny de 1945) d'un sol full cada un.

Redreçament. "Órgan del Bloc Escolar Nacionalista". El nº 1 és d'abril de 1946, i l'últim que hem vist és el 20, de novembre de 1947.

Quaderns de Sant Jordi. "Publicats per Joventut Catalana Democràtica". Tres números, entre juny i setembre de 1946.

F.N.E.C. Els fulls editats per la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya no són pròpiament una publicació periòdica, però mantenen alguns signes de continuïtat malgrat els grans buits temporals entre uns i altres. N'hem pogut veure: "Circular d'informació nº 1 de la delegació general a França" (setembre 1946); "A l'opinió universitària" (febrer 1958); de la delegació exterior (abril 1958); d'octubre de 1965; de la delegació exterior (març 1966); i el "Manifest" d'abril de 1966.

Quadrante. Revista feta per dissidents del SEU amb el subtítol "Los universitarios hablan". N'hem vist el nº 1 de novembre de 1946 i l'extraordinari d'a ny nou de 1947.

Eso es. "Circular de 2º curso de Derecho". 1947 (possiblement el març). Fet pel SEU i amb el lema "Estudio y acción".

Antologia poètica universitària. La primera edició està datada de 1949 "als volts de la diada de Tots Sants". La segona, el 1950. La tercera inclou poemes de 1951-1952. I la quarta, des de 1952 fins el 1956.

Jurial. De la facultat de Lletres. En van aparèixer sis números, entre febrer de 1949 i setembre de 1950.

Ictini. De l'Escola Industrial. El primer número es del març de 1950 i el quart i darrer del gener de 1951.

Fòrum. De la facultat de Dret. Dos números l'octubre i el novembre de 1950.

Azemar. "Cuadernos universitarios de Poesía", amb el peu: "Ediciones del SEU. Barcelona". En sortí un sol número pel maig de 1952.

Hidra. Surt durant el curs 1953-1954 a la facultat de Lletres.

Alba. L'únic número és de febrer de 1954, a la facultat de Dret.

Solidaritat Universitària. L'únic número d'aquest butlletí és de juny de 1956.

Hoja clandestina de los estudiantes. D'un sol full, els dos primers números aparegueren el 4 i el 10 de febrer de 1957. Després de l'Assemblea lliure del 21 de febrer, en sortiren dos més, en català i amb el títol Full clandestí dels estudiants.

Carta oberta als professors de la Universitat de Barcelona. La primera és de novembre de 1956, i la segona, amb el títol Cartes obertes als nostres professors, de març de 1957.

Coratge. "Publicació dels estudiants de Filosofia. PP. Caputxins. Barcelona-Sarrià, 1957".

A.E.T. Tot i que sabem que hi ha fulls solts d'anys anteriors, el primer que hem vist amb aquest títol se subtitula "Portavoz político de la Agrupación de Estudiantes Tradicionalistas", porta el lema "Dios, Patria, Fueros, Rey", la data de desembre de 1957, i la indicació "Ediciones 'La Verdad', Barcelona". N'hem vist un altre amb el subtítol "Estudiantes Carlistas" d'octubre de 1965, i d'altres del curs 1967-1968.

Gaudeamus. "Revista de la facultad de Filosofía y Letras". El nº 1 i únic és de gener de 1958.

Universitat. Aparegué el 1958 amb el subtítol "Publicació dels estudiants de Barcelona". A partir del curs 1958-1959 ja féu constar el seu caràcter d'"Órgan dels estudiants del PSUC". La numeració comença de nou cada any, però ha sortit amb una gran regularitat mensual des del primer dia, la qual cosa vol dir que deu estar entre els 150 i els 200 números. N'han sortit suplementes de facultat i números extraordinaris. A partir del curs 1965-1966 és "Órgan del Comité d'estudiants del PSUC". El març de 1974 apareix el primer número d'una nova època, amb una important millora tècnica i de presentació, com a "Revista universitària del PSUC".

Crítica. N'aparegueren alguns números en els primers anys seixanta, com a "Órgan dels estudiants del PSUC", amb un caràcter de revista teòrica, i reaparegué amb un parell de números els anys 1971 i 1972.

Espartacus. Órgan del Bloc de Joventuts Socialistes de Catalunya (MSC), un sol número el novembre de 1958.

Llibertat. Amb el subtítol "Fulla dels estudiants", i la inspiració del FNC, n'aparegué un sol número en el curs 1958-1959.

Conciència. "Revista Universitaria". Editada pel SEU de la facultat de Dret, però controlada per estudiants demòcrates. L'únic nº és de 1959.

Diagonal. "Revista Universitaria". Editada per l'Opus Dei. N'hem vist 28 números, entre octubre de 1959 i 1965.

Atrio. De la facultat de Lletres. En sortiren quatre números de març a juny de 1960.

Forja. De la facultat de Dret. Tres números de març a juny de 1960.

Oikos. De la facultat d'Econòmiques. Un sol número el mes de març de 1960.

Eventos. "Boletín Informativo. Departamento de Actividades Culturales del SEU, Distrito Universitario de Cataluña y Baleares". N'aparegueren 73 números, amb periodicitat setmanal o quinzenal, entre octubre de 1960 i maig de 1963.

Universidad. Sembla que hi ha un primer número, que no hem vist, el 1960. L'any següent sortiren sis números d'Universidad 61, amb un consell rector format per càrrecs del SEU nomenats a dit i d'altres demòcrates elegits pels seus companys. Universidad 62 porta les indicacions "Edita: SEU de Cataluña y Baleares", i "Segunda época", per indicar que s'ha acabat la participació democràtica; en sortiren dos números. Sembla que hi ha un tercer número d'aquesta segona época amb el títol Universidad 63.

La Veu dels Estudiants. Full probablement relacionat amb el FNC, del qual en sortiren quatre números el curs 1960-1961. S'hi parla d'una altra La Veu dels Estudiants apòcrifa, repartida per falangistes i carlins per intentar desprestigiar l'autèntica.

B.E.N. Fulls del Bloc Escolar Nacionalista, el primer número dels quals aparegué el 1961.

Aries. Editat pel SEU de la facultat de Ciències, controlat per estudiants demòcrates. Un número l'abril de 1962.

Butlletí Informatiu. Dels estudiants del Moviment Febrer 62. Un número l'abril de 1962.

Siega. Revista de la facultat d'Econòmiques. Fou una revista oral des del curs 1961-1962 fins el 1965, amb un número anual. El darrer aparegué el curs 1966-1967, editada pel Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona, amb el número sis.

Full d'Informació de Joventut Nacionalista Catalana. El número 1 i únic és de 1963.

Primer Butlletí Conjunt de les Facultats i Escoles de Barcelona. Aparegué el març de 1965, editat per totes les delegacions del SEU de facultat i escola de Barcelona, que havien deixat de reconèixer les jerarquies no electes del sindicat oficial i començaven a auto-organitzar-se.

Butlletins de facultat i de curs. Entre 1960 i 1965 aparegueren nombrosíssims butlletins de facultat del SEU controlat per estudiants i delegats democràtics. És molt difícil numerar-los tots, però indiquem que n'apareixien normalment, amb regularitat mensual a temporades, a Econòmiques, Lletres, Ciències, Dret, Medicina, Arquitectura, Enginyers i escoles de grau mitjà.

Boletín de Primero. N'aparegué un número de maig-juny de 1966 a primer curs d'Econòmiques.

Universidad. "Boletín de Información y Orientación Estudiantil que edita la Hermandad Nacional Universitaria". L'únic número aparegué el 1967.

Libra. Feta per estudiants de Dret contraris al SDEUB. Un número l'abril de 1967.

Front. "Portantveu dels estudiants del FNC". Un número l'octubre de 1967. i un altre el gener de 1968.

Diagonal 1.000. Revista del segon curs d'Econòmiques 1967-1968. Un sol número.

[Comisiones!]. "Órgan de la Coordinadora de la Comisiones de Estudiantes Socialistas (CES)". Set números entre febrer de 1968 i abril de 1969.

9 de març. Editat pel Departament d'Activitats Culturals del SDEUB de les facultats de Filosofia i Lletres i Medicina. Un número el 9 de març de 1968.

Acció Política. Portantveu d'Universitat Popular. N'hem vist dos números, entre setembre i desembre de 1967.

J.E.R. Editat per la Unión de Estudiantes Revolucionarios. Els quatre primers números sortiren d'octubre a desembre de 1968 amb el lema "Año del guerrillero heroico". El 5 i el 6, de gener i abril de 1969, amb el lema "Año del esfuerzo decisivo".

Autònoma Crítica. La primera publicació que aparegué a la Universitat "Autònoma", editada per un grup pluralista d'estudiants el curs 1969-70.

Lucha. "Revista de los estudiantes del PSUC de Ciencias". N'aparegué un número el novembre de 1969 i un altre durant el curs 1973-1974.

Boletín. Editat pels Estudiantes marxistas-leninistas. Cinc números entre novembre de 1969 i novembre de 1971.

Universidad Roja. Era sense dir-ho, el portantveu de la secció universitària del grup Comunismo, i n'aparegueren quatre números entre gener i octubre de 1970. Sembla que després aparegué com a portantveu de la OCR-ETA VI a la Universitat de Barcelona, i, ja fora del període que estudiem, catalanitzà el títol i la llengua utilitzada en el text.

Flecha Roja. Revista dels Estudiantes marxistas-leninistas, amb el lema "La flecha es el blanco lo que el marxismo a la revolución". Set números entre octubre de 1970 i octubre de 1971.

Revolta. "Órgan de l'organització del PSUC a la Universitat Autònoma de Barcelona". Es publicà amb una periodicitat més o menys mensual durant el curs 1970-1971.

Tribuna Roja. Com a "Órgano del sector universitario de la Organización Comunista de Barcelona (Bandera Roja)", en sortiren tres números normals, i un extraordinari entre el desembre de 1970 i l'abril de 1971. A partir

le 1'octubre de 1971 torna a començar la numeració fins al número 22 i últim d'abril de 1974 amb 3 extres i 3 suplementes. Primer com a òrgan del s.u. de la O.C. (B.R.), i a partir del nº 12 com a òrgan del comitè universitari de la O.C. (B.R.).

Bloc. "Portaveu del Bloc Català d'Estudiants". Cinc números entre gener de 1971 i novembre de 1972.

Cròniques. Amb el subtítol "Fulls d'informació universitària" i la inspiració del FNC, en sortiren dos números el maig i juny de 1971. L'octubre de 1971 en sortí el nº 3 amb el títol Cròniques universitàries.

Bloc Informa. Editat pel Bloc Català d'Estudiants de la "Facultat Autònoma de Medicina". Un número el gener de 1972.

Aula Azul. "Sección Universitaria de FE de las JONS". Portava la indicació: "Sale cuando quiere y puede (Nosotros no nos hablamos con la Banca. ¿Y vosotros...?)". L'únic número fou distribuït pel febrer de 1973.

El Guaita. Revista molt ben editada, apareguda a la Universitat de Bellaterra amb la signatura de "Grups Autònoms d'Estudiants". L'únic número sortí amb data octubre-novembre de 1973.

Boletín Informativo. "Comités de curso del Instituto Químico de Sarrià". Un sol número d'octubre-desembre de 1973.

El Estudiante. "Comités de curso de Económicas". Un sol número el desembre de 1973.

Lucha. "Órgano del sector estudiantil de la Organización Comunista Lucha de Clases". Un sol número el desembre de 1973.

Estudiants en lluita. Portantveu de la secció d'estudiants del PSAN. Dos números el gener i març de 1974.

Fulls. N'aparegueren sis números (un cada dia) entre el 25 i el 30 d'agost de 1974, signats pel "Nucli d'estudiants de Front Nacional de Catalunya a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada". També en sortiren tres

números més a Barcelona a partir del febrer de 1975, signats per la "secció d'estudiants de FNC".

ALTRES PUBLICACIONS DE LES QUALS EN TINC MENYS REFERENCIES COMPROVABLES

Directriu. Editada el 1939 a Montpeller per estudiants exiliats.

La Fístula. Revista de l'últim curs de Medicina de l'any acadèmic 1952-1953.

Trivium. Sembla que es publicà cap el curs 1956-1957.

Optium. Igual que l'anterior.

Puntal. Editada per falangistes dissidents cap els primers anys seixanta.

Marzo. Organ del SEU cap els primers anys seixanta.

Metxa. Dels Estudiants Llibertaris de Catalunya, cap a 1974.

F.I.O.D.U. Sembla que vol dir "Full d'Informació i Orientació dels Universitaris", editat pel PSAN entre 1972 i 1974.

NOTESLa Universitat "catòlica e imperial"

1. El Noticiero Universal, 13 abril 1939.
 2. El Correo Catalán, 29 setembre 1939.
 3. Haz, Madrid, nº 9, 12 octubre 1935, Citat a Catalunya sota el règim franquista, Edicions Catalanes de París, 1973.
 4. El Noticiero Universal, 21 febrer 1939.
 5. El Noticiero Universal, 10 maig 1939.
 6. I Ciclo de Conferencias de la Universidad de Barcelona. Aspectos y problemas de la nueva organización de España. Barcelona, maig-juliol 1939.
 7. Circular a los vocales de las comisiones depuradoras de Instrucción Pública. Citat a Catalunya sota el règim franquista, op.cit.
 8. Citat a Cuadernos de Pedagogía, nº 9, setembre 1975.
 9. Diario de Barcelona, 5 setembre 1976.
 0. David Jato: La rebelión de los estudiantes. Apuntes para una historia del alegre SEU, Cies, Madrid, 1953.
1. O.M. 27 juliol 1939. Citat a Cuadernos de Pedagogía, nº 9, setembre 1975.
 2. La Vanguardia Española, 1 maig 1940.
 3. Les dades d'aquest apartat estan recollides sobretot del llibre d'Antonio Fontán: Los católicos en la Universidad española actual, Rialp, Madrid, 1961. Les càtedres cobertes en els anys esmentats foren:

Any	1940	1941	1942	1943	1944	Total
Nombre de places	37	27	35	29	27	155

Sobre un total de 278 catedràtics existents a tot Espanya en 1944, la xifra de 155 significa una renovació del 55,75%. El reglament de 1931 assenyalava que un mínim de dos dels cinc membres del tribunal havien d'ésser catedràtics de l'assignatura, i formar-ne part per rigorós torn. La Ley de Ordenación Universitaria (1943) establí en tres el nombre de membres del tribunal que havien d'ésser catedràtics de l'assignatura, però donava discrecionalitat al Ministeri per a nome-

nar-los. Solament a partir del 1951 (amb el ministeri Ruiz-Jiménez) es començà a introduir un cert automatisme en la designació dels membres del tribunal, però els poders ministerials de convocar les oposicions en el moment que vengués li treia gran part del seu valor.

14. Maria Aurèlia Capmany: Pedra de toc, Nova Terra, Barcelona, 1970
15. "Crónica de la actividad de la Universidad de Barcelona durante el curso 1940-41, por el doctor Francisco Bonet Ramon" en Anales de la Universidad de Barcelona 1941-42.
16. Discurs de presentació al Ple de les Corts de la Ley de Ordenación Universitaria. La Vanguardia Española, 10 juliol 1943.
17. Solidaridad Nacional, 25 juliol 1943.
18. "Crónica de la actividad...", en Anales de la Universidad de Barcelona 1941-42, op. cit.

El Sindicato Español Universitario

1. Manuel Valdés: Introducció al llibre de D. Jato: La rebelión de los estudiantes, op. cit., del qual treiem la major part de les dades d'aquest apartat d'antecedents del SEU.
2. Citat a D. Jato, op. cit.
3. Citat a Stanley G. Payne: Falange. Historia del fascismo español, Ruedo Ibérico, París, 1965.
4. Solidaridad Nacional, 6 febrer 1940.
5. Dionisio Ridruejo: Escrito en España, Losada, Buenos Aires, 1962.
6. D. Jato, op. cit.
7. D. Jato, op. cit.
8. "Juventudes", conferència del cicle "La Universidad de nuestra Revolución", en Andrés Rodríguez Villas: Tres discursos, Ed. SEU, 1941

9. "Balance del SEU en 1941", en La Vanguardia Española, 7 gener 1942.
10. Estilo, nº 7, 25 novembre 1944.
11. Alerta, Semanario de combate, nº 11, 16 novembre 1943.
12. Alerta, nº 13, 30 novembre 1943.
13. "Relevo", en Alerta, nº 16, 21 desembre 1943.
14. D. Jato: op. cit.
15. Vegeu els reportatges de Joaquim Ibarz publicats a Arreu, nº 8 (13 desembre 1976), 9 (20 desembre 1976), 11 (3 gener 1977), 14 (24 gener 1977). Hi he afegit altres dades provinents de fonts testimonials i documents de l'època.
16. Orientacions, nº 15, març 1946,
17. Estilo. Revista del D.U. de Catalunya y Balears del SEU, nº 25, 15 març 1946.
18. Estilo, nº 2, juliol 1944.
19. Estilo, nº 3, agost 1944.
20. Citat a Estilo, nº 16, 3 juny 1945.
21. Estilo, nº 9, 10 gener 1945.
22. Estilo, òrgano interno del SEU (segona època), 15 febrer 1949.

Anys de resistència

1. Orientacions. Organ del Front Universitari de Catalunya (des de novembre de 1945, també Portantveu dels Grups Nacionals de Resistència), nº 11, novembre 1945.
2. Suplement del nº 1 d'Orientacions, novembre 1944. "1er. Congrés Nacional del F.U.C. Ponències. Política Nacional, Política Social. Catalunya Gran."

3. Orientacions, nº 7, juny 1945.
4. Estilo, 20 desembre 1944.
5. Orientacions, nº 15, març 1946.
6. Orientacions, nº 16, abril 1946.
7. Orientacions, nº 23, 30 novembre 1946.
8. Maurici Serrahima: Del passat quan era present, Cúrial, Barcelona, 1975.
9. A part d'algunes dades referides a accions estudiantils i les citacions explícites, la major part d'aquest apartat es basa en el treball de Fèlix Fanés: La vaga dels tramvies de 1951, Laia, Barcelona 1977.

1 huit dels anys cinquanta

1. Estilo. Pregón de los estudiantes, (tercera època), nº 9, novembre 1954.
2. Estilo, nº 8, octubre 1954.
3. El Bruch, desembre 1953- gener 1954.
4. Dionisio Ridruejo: Escrito en España, op. cit. Vegeu també la "Declaración personal e informe polémico sobre los sucesos universitarios de Madrid en febrero de 1956" adreçat als membres de la Junta Política de FET y de las JONS encarregats de dictaminar aquells successos, reproduïda a D. Ridruejo: Casi una memorias, Planeta, Barcelona, 1976.
5. La Vanguardia Española, 11 febrer 1956.

'Asamblea lliure de 1957

1. La Vanguardia Española, 23 febrer 1957.
2. La Vanguardia Española, 3 abril 1957.

es bases d'un nou moviment

1. Pròleg a Equipo Límite: La agonía de la Universidad franquista, Laia, Barcelona, 1976.
2. La Vanguardia Española, 9 abril 1958.

ontra el SEU, pel Sindicat Democràtic d'Estudiants

1. José L. Aranguren: El futuro de la Universidad, Taurus, Madrid, 1962.
2. Citat a Els moviments universitaris de la postguerra a Barcelona, ciclostilat, U.P., maig 1965.
3. La Vanguardia Española, 4 març 1965.
4. La Vanguardia Española, 4 març 1965.
5. La Vanguardia Española, 18 març 1965.
6. La Vanguardia Española, 3 desembre 1965.
7. La Vanguardia Española, 8 desembre 1965.
8. La Vanguardia Española, 9 març 1966.
9. La Vanguardia Española, 12 març 1966.
10. ABC, 12 març 1966.
11. La Vanguardia Española, 7 maig 1966.
12. La Prensa, 12 maig 1966.
13. Tele/Expres, 12 maig 1966.
14. La Vanguardia Española, octubre 1966.
15. Diario de Barcelona, 16 octubre 1966.
16. La Vanguardia Española, 27 octubre 1966.
17. Destino, nº 1524, 22 octubre 1966.
18. Destino, nº 1525, 29 octubre 1966.

19. La Vanguardia Española, 31 gener 1967.
20. La Vanguardia Española, 1 febrer 1967.
21. La Vanguardia Española, 4 febrer 1967.
22. La Vanguardia Española, 2 febrer 1967.
23. La Vanguardia Española, 7 febrer 1967.
24. La Vanguardia Española, 8 febrer 1967.
25. El Correo Catalán, 25 maig 1967.
26. Tele/Expres, 6 juny 1967.
- 27.
28. Acció Política, nº 2, Organ de FSF.
29. La Vanguardia Española, 26 gener 1968.
30. La Vanguardia Española, 28 gener 1968.
31. ABC, 19 gener, 1967.
32. Angel Latorre: Universidad y sociedad, Barcelona, 1964.
33. La Vanguardia Española, abril 1968.

Contestació estudiantil i crisi de la Universitat

1. La Vanguardia Española, 21 setembre 1968.
2. El Correo Catalán, 9 novembre 1968.
3. La Vanguardia Española, 15 novembre 1968.
4. La Vanguardia Española, 15 novembre 1968.
5. Tele/expres, 15 gener 1969.
6. La Vanguardia Española, 18 gener 1969.
7. Solidaridad Nacional, 18 gener 1969.

8. La Vanguardia Española, 21 gener 1969.
9. Ya, 18 gener 1969.
10. La Vanguardia Española, 20 gener 1969.
11. La Vanguardia Española, 24 gener 1969.
12. La Vanguardia Española, 7 febrer 1969.
13. Diario de Barcelona, 28 gener 1969.
14. Tele/expres, 22 gener 1970.
15. La Vanguardia Española, 23 novembre 1969.
16. La Vanguardia Española, juny 1970.
17. La Vanguardia Española, juny 1970.
18. La Vanguardia Española, 12 setembre 1970.
19. La Vanguardia Española, 6 març 1971.
20. La Vanguardia Española, 20 octubre 1971.
21. La Vanguardia Española, 16 octubre 1971.
22. La Vanguardia Española, 15 febrer 1972.
23. La Vanguardia Española, 13 febrer 1972.
24. La Vanguardia Española, octubre 1972.
25. La Vanguardia Española, 15 setembre 1973.
26. La Vanguardia Española, 21 setembre 1973.
27. Blanco y Negro, 16 març 1974.
28. La Vanguardia Española, 31 octubre 1973.
29. Vegeu Equipo Límite: La agonía de la Universidad franquista, Haia, Barcelona, 1976, del qual treiem foces dades d'aquesta crònica del curs 1974-75.
30. Pròleg a Equipo Límite: La agonía ..., op. cit.
31. Citat a Equipo Límite: La agonía ..., op. cit.

FONTS UTILITZADES EN AQUEST TREBALL

1. ENTREVISTES

- Josep M. Ainaud de Lasarte
- Heribert Barrera
- Josep Benet
- Joaquim Boix
- Jordi Borja
- Antoni Borrás
- Max Cahner
- Anton Cañellas
- Lluís Casassas
- Joan Cornudella Freixa
- Albert Corominas
- Jordi Cuxart
- Juanjo Egozcue
- Fèlix Fanés
- Paco Fernández-Buey
- Xavier Folch
- Josep A. González-Casanova
- Joan Grases
- Manuel Ludevid
- Domènec Madolell
- Albert Manent
- Carles Martí
- Josep M. Maymó
- Joaquim Molas
- Xavier Paniagua
- Octavi Pellissa
- Artur Perelló

- Elena Posa
- Albert Puigdomènech
- Joan Reventós
- Robert Rodríguez
- Jordi Rubió i Lois
- Manuel Sacristán
- Joan Sansa
- Antoni de Senillosa
- Jordi Solé-Tura
- Enric Soler
- Marçal Tarragó
- Josep Termes
- Lluís Torras
- Pere Veguer
- Jordi Verrié
- Josep M. Vidal Villa

2. LLIBRES

Els llibres que segueixen a continuació no són, ni de lluny, tots els que he utilitzat per a aquest treball. De cara a aportar alguna cosa a

la bibliografia sobre el període franquista, només relaciono aquells que parlen únicament i exclusivament de la Universitat, els estudiants, etc., deixant de banda tots aquells en els quals s'hi troben referències

i dades sobre altres aspectes polítics, socials, culturals, etc., que farien la llista inavabable. Alguns d'aquests estan citats en les notes del text.

- José Luis L. Aranguren: El futuro de la Universidad, Madrid, 1962
- Idem: El problema universitari, Barcelona, 1968.
- Idem: El futuro de la Universidad y otras polémicas, Madrid, 1972.
- Ramón M. Aller: La política en la Universidad española, ^{Madrid} ~~México~~, 1975.

- Antoni M. Badia Margarit: Autonomia Universitaria, Barcelona, 1968.
- Oriol Bohigas: Les escoles tècniques superiors, Barcelona, 1970.
- Jesús Burillo: La Universidad actual en crisis (antología de textos)
Desde 1939, Madrid, 1968.
- José Luis Cacho, Miguel Casado: Por un sindicato estudiantil, Madrid,
1976.
- Equipo Límite: La agonía de la Universidad franquista, Barcelona, 1976.
- Juan Manuel Farga: Universidad y democracia en España (30 años de lu-
cha estudiantil), México, 1969.
- Ignacio Fernández de Castro: Reforma educativa y desarrollo capitalista, Madrid, 1973.
- J. Ferrer Pi: La Universidad a examen, Barcelona, 1969.
- Antonio Fontán: Los católicos en la Universidad española actual, Madrid, 1961.
- David Jato: La rebelión de los estudiantes. Apuntes para una historia
del alegre SEU, Madrid, 1953.
- La Iglesia y la educación en España hoy, 1969.
- Rafael Lapesa: La Universidad.
- Angel Latorre: Universidad y sociedad, Barcelona, 1964.
- Ley de Ordenación Universitaria, 1943.
- La educación en España. Bases para una política educativa, 1969.
- Proyecto de Ley de Educación y financiación de la reforma educativa, 1970.
- Ley General de Educación, 1970.
- Manuel Lora Tamayo: Política educacional de una etapa 1962-1968, Madrid,
1974.
- Amando de Miguel: Diagnóstico de la Universidad, Madrid, 1973.
- Ministerio de Educación Nacional-UNESCO: La educación y el desarrollo
económico y social, 1962.
- M. EnN.-OCDE: Las necesidades de educación y el desarrollo económico-
social de España, 1963.
- Angel Nieto: La ideología de los estudiantes revolucionarios europeos,
Barcelona, 1971.
- José Orlandis: La crisis de la Universidad en España, 1960.

Carlos París: La Universidad española actual, Madrid, 1974.

Julio Rodríguez: Impresiones de un ministro de Carrero Blanco, Barcelona, 1974.

Manuel Sacristán: Sobre el lloc de la filosofia en els estudis superiors, Barcelona, 1968.

Antonio Tovar: Universidad y educación de masas, Barcelona, 1971.

Varis autors (Grupo de los 27): Enseñanza técnica y formación permanente, Madrid, 1975.

Varis autors: La enseñanza en España, Madrid, 1975.

Varis autors: Los PNN y el contrato laboral, Valencia, 1976.

3. FULLETS

D'entre la gran quantitat de fullets que hem fet servir, seleccionem alguns dels que aporten més dades historiogràfiques:

Crònica d'un setge. Avenç d'informació sobre els esdeveniments del convent de Sarrià dels dies 9 a 11 de març, s/a.

Estudiantes marxistas-leninistas: El movimiento estudiantil en España 1939-1970, Barcelona, 1970.

Jefatura Nacional del SEU: ¿Qué es el SEU?, Madrid, 1954.

SDEUB: Estatutos, Declaración de Principios y Manifiesto por una Universidad democrática, Barcelona, 1966.

Sumario 67/1957, Juzgado de Instrucción nº 15, Barcelona.

Universitat Popular: Els moviments universitaris de la postguerra a Barcelona. 1965.

4. ARTICLES

Salvador Alsius: La "capuchinada", diez años después, sèrie de tres articles al Diario de Barcelona, març 1976

-- La generación del Paraninfo, Diario de Barcelona, 16 i 19 gener 1977.

Rafael Argullol: Reflexión sobre los años radicales, Materiales 2, 1977.

Josep M. Colomer: El SDEUB, diez años después, Tele/expres, 5 març 1976.

-- El Sindicat Democràtic, deu anys després, Universitat, març 1976.

-- La Caputxinada, onze anys després, Arreu, 28 març 1977.

-- El movimiento estudiantil, Destino, sèrie "Cataluña bajo el régimen franquista", nº 16.

-- 18 ans d'une publication universitaire: "Universitat", Documents: Travail d'information sur la presse il.legal des Pays Catalans, Biental 1977. París

Jaume Fabre, Antoni Ribas: Pere Figuera, el mestre de Pujol i Reventós (amb col.laboracions d'Albert Manent, Josep M. Ainaud), Avui, 13 febrer 1977.

-- El FUC (1942-1947), la gent que Porta apallissava, Avui, 17 febrer 1977.

Francisco Fernández Buey: La insólita, aunque breve, experiencia de un sindicato democrático bajo el fascismo, Materiales 2, 1977.

Salvador Giner: Poder polític, Universitat i estudiants a l'Estat espanyol (1939-1974), Aïnes 2, 1975.

Fernando González, Ernesto Garrido: La noche de los cuchillos largos, El País, 3 octubre 1976.

Angel Bernal: Paradojas del movimiento universitario, Horizonte español 1966, tomo 2, París 1966.

Ignacio Fernández de Castro, José Martínez: Cataluña. La Universidad, España hoy, París 1963.

David Formentor: Universidad: Crónica de siete años de lucha, Horizonte español 1972, París 1972.

Joaquim Ibarz: Pablo Porta, un "demòcrata" de tota la vida, Arreu 13 desembre 1976, 20 desembre 1976, 3 gener 1977, 24 gener 1977.

Pere Julià: Notes per a una història de les revistes universitàries, Oasis, nº 71, 1964.

Sergio León: Notas sobre el movimiento estudiantil en España, Horizonte Español 1972, tomo 2, París, 1972.

Ernest Lluch: El sitio de los "Caputxins", Destino, sèrie "Cataluña bajo el régimen franquista nº 15.

Ernest Martí: La Universidad española en la crisis presente, Realidad, nº 21, 1971.

José Mº Bohedano: Historia y crisis de las Asociaciones universitarias españolas, Cuadernos para el diálogo nº 49, 1967.

~~Joan Oliver: La Caputxinada~~
Joan Oliver: La Caputxinada, Avui, 12 maig 1976.

Luis Ortiz: La lucha contra la dictadura y la crisis de la izquierda en la Universidad de Madrid, Acción Comunista, nº 4, 1965.

Antoliano Peña: Veinticinco años de luchas estudiantiles, Horizonte Español 1966, tomo 2, París, 1966.

Alejandro Pérez: La reconstrucción fallida: el movimiento estudiantil de 1971 a 1976, Materiales nº 2, 1977.

Albert Prats: Els corrents ideològics entre els universitaris catalans, Nous Horitzons nº 1, 1960.

Manuel Sacristán: Tres lecciones sobre la Universidad y la división del trabajo, Realidad, nº 21, 1971.

Enrique Tierno Galván: L'Université espagnole, Esprit nº 10, 1965.

Universitat: El moviment estudiantil, nova època nº 6, 1974-1975.

Universidad Roja: El movimiento universitario español, la hipoteca del reformismo, 1970.

José Vicente de Juan: Los años sesenta. La educación, Madrid, 5 gener 1970.

Juan-Pedro Yáñez: A la Universitat. Fa vint anys, la primera Assemblea lliure, Arreu, 24 gener 1977.

-- Un episodio de resistencia democrática en la Universidad, Destino, sèrie "Cataluña bajo el régimen franquista" nº 15.

Anónimo: Couplets des étudiants emprisonnés, La Nouvelle Critique, nº 104, 1959.

-- Carta al sr. Rubió i Balaguer, Nous Horitzons, nº 9, 1967.

-- La política del Partido respecto a los estudiantes, Hoz y Martillo, nº 3, 1970.

-- Asamblea constituyente del Sindicato Democrático de Estudiantes en el convento de Sarrià, Realidad, junio 1966.

5. REVISTES

Revistes universitàries:

Boletín del SEU

Alerta
~~Experiències~~

Estilo

Santa Fe

Orientacions

Torxa

Redreçament

Quaderns de Sant Jordi

F.N.E.C,

Quadrante

Eso es

Antologia poètica universitària

Curial

Ictihi

Fòrum

Azemar

Solidaritat Universitària

Hoja clandestina de los estudiantes -Fulla clandestí dels estudiants

Carta oberta als professors de la Universitat de Barcelona.

A.E.T.

Gaudeamus

Universitat

Crítica

Llibertat

Conciencia

Diagonal

Eventos

Universidad

Anales de la Universidad de Barcelona

Anuario de la Universidad de Barcelona

Guía del estudiante

La Veü dels Estudiants

Butlletí Informatiu

Siega

Boletín de distrito

Boletín de Primero

Front

Diagonal 1.000

!Comisiones!

9 de març

Acció Política

U.E.R.

Lucha

Boletín

Universidad Roja

Flecha Roja

Tribuna Roja

Bloc

Aula Azul

El Guaita

El Estudiante

Revistes no universitàries:

Euzko Deya

Endavant

Per Catalunya

Treball

Nous Horitzons

Realidad

Ariel
 Laye
 El Ciervo
 El Bruch
 Destino
 Serra d'Or
 Gaceta Universitaria
 Arreu

7. DIARIS

La Vanguardia Española
 El Correo Catalán
 Diario de Barcelona
 Solidaridad Nacional
 El Noticiero Universal
 Tele/expres

En alguna ocasió també he utilitzat:

ABC
 Ya
 El Pensamiento Navarro

8. ARXIUS

Una enorme quantitat de fulls solts, octavilles i fullets, que no es poden ressenyar, ha estat examinada en els següents arxius:

Biblioteca de Catalunya
 Institut Municipal d'Història
 Biblioteca de la Universitat
 Departament d'Història Contemporània de la Universitat
 Deganat de la facultat de Geografia i Història
 Ateneu Barcelonès
~~Centre d'...~~

Centre d'Estudis d'Història Contemporània (Biblioteca Figueras)

Fondation Internationale d'Etudes Historiques et Sociales (Perpinyà)

Instituto de Estudios Laborales

La Vanguardia Española

Diario de Barcelona

Arxiu particular d'Albert Manent

Arxiu particular de Josep Me Ainaud de Lasarte

Arxiu particular de Jordi Rubió i Lois

Arxiu particular de Josep M. Colomer